

Pregled 05

HR

Strategije pametne specijalizacije u EU-u

EUROPSKI
REVIZORSKI
SUD

2025

Sadržaj

	Odlomak
Sažetak	I. – VIII.
Uvod	01. – 06.
Pametna specijalizacija	01. – 04.
Uloge i odgovornosti	05. – 06.
Opseg i pristup	07. – 11.
Razvoj koncepta pametne specijalizacije	12. – 30.
Podrijetlo i načela pametne specijalizacije	12. – 24.
Pametna specijalizacija i prioriteti industrijske politike EU-a u području inovacija	25. – 30.
Uključivanje dionika: proces poduzetničkog otkrivanja	31. – 62.
Načela poduzetničkog otkrivanja	32. – 34.
Proces poduzetničkog otkrivanja u praksi	35. – 40.
Provedba pametne specijalizacije koja usmjerava potrošnju sredstava za istraživanja i inovacije u području kohezije	41. – 51.
Međuregionalna suradnja u kontekstu pametne specijalizacije	52. – 62.
Praćenje, evaluacija i učinak	63. – 79.
Pristup praćenju u okviru strategija pametne specijalizacije	64. – 67.
Praćenje i evaluacija u praksi	68. – 70.
Evaluacija na regionalnoj razini	71. – 73.
Dosad nije provedena evaluacija pametne specijalizacije na razini EU-a	74. – 79.
Zaključne napomene	80. – 86.

Prilozi

Prilog I. – Primjeri strategija pametne specijalizacije

Prilog II. – Kronološki prikaz razvoja koncepta pametne specijalizacije

Prilog III. – Popis pregledanih projekata iz strategija pametne specijalizacije

Prilog IV. – Metodologija ankete koju je proveo Sud

Pokrate i skraćeni nazivi

Revizorski tim

Sažetak

I. Pametna specijalizacija pristup je u politici EU-a u području regionalnih inovacija, dok pojam „strategija pametne specijalizacije” (koja se naziva i S3) u kontekstu EU-a obuhvaća nacionalne ili regionalne inovacijske strategije kojima se određuju prioriteti u potrošnji sredstava za istraživanje i inovacije. Cilj je tih strategija ostvariti konkurentsku prednost regije razvojem i usklađivanjem njezinih prednosti s potrebama gospodarstva. U okviru dvaju posljednjih programskih razdoblja (2014. – 2020. i 2021. – 2027.) financijska sredstva namijenjena istraživanju i inovacijama (koja se usmjeravaju s pomoću pametne specijalizacije), ukupno premašuju iznos od 70 milijardi eura.

II. Cilj je ovog pregleda pružiti korisne informacije o elementima od kojih se sastoji pametna specijalizacija i načinu na koji se ona provodi u EU-u. Pametna specijalizacija važna je zato što je riječ o alatu lokalne primjene, prvom takve vrste, kojim se želi ostvariti važan pomak – od nesustavnih ulaganja iz fondova EU-a prema promišljenijem, strateškom pristupu. U ovom pregledu Sud opisuje i analizira taj koncept oslanjajući se uglavnom na javno dostupne informacije. Ovaj pregled nije revizija.

III. Povrh toga, Sud je proveo anketu među nacionalnim i regionalnim tijelima te prikupio informacije tijekom terenskih posjeta i razgovora s regionalnim tijelima. Analizirao je kako se taj koncept s vremenom mijenjao te način njegove provedbe, praćenja i evaluacije.

IV. U razdoblju 2014. – 2020. inovacijski projekti financirani iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) uglavnom su bili usklađeni s prioritetima strategija te su time doprinosili ulaganju sredstava EU-a u ciljane sektore. Ta je usklađenost dodatno ojačana u razdoblju 2021. – 2027. Međutim, na razini EU-a ne postoji nadzorni mehanizam s pomoću kojeg bi se, povrh puke usklađenosti, zajamčilo i da postupak pametne specijalizacije donosi najveću moguću dodanu vrijednost. Ne postoje ni izravni mehanizmi s pomoću kojih bi se zajamčilo da se u regionalnim prioritetima uzimaju u obzir inovacijski prioriteti industrijske politike EU-a (kao što su mikroprocesori i vodik).

V. Proces poduzetničkog otkrivanja (u daljnjem tekstu: proces) važan je korak u razvoju takve strategije te je osmišljen kako bi se u postupak utvrđivanja ulagačkih prioriteta uključio što veći broj relevantnih dionika. Provođenje tog procesa postalo je obvezno u programskom razdoblju 2021. – 2027., no u anketi koju je proveo Sud neki su ispitanici istaknuli poteškoće u njegovoj provedbi te su naglasili kako bi im koristile jasnije i ažurirane smjernice.

VI. Međuregionalna suradnja ključna je za jamčenje uspjeha pametne specijalizacije. U tom pogledu Komisijina [zajednica prakse pametne specijalizacije](#) služi kao središnje mjesto za davanje smjernica, umrežavanje i potporu. Osmišljena je radi jačanja međuregionalne suradnje, no brojne se regije i dalje ne koriste informacijama koje ona nudi.

VII. Praćenje pametne specijalizacije na nacionalnoj i regionalnoj razini razvijalo se tijekom godina, no postoje znatne razlike u pristupima njezinoj provedbi, primjerice u upotrijebljenim pokazateljima. Praćenje pametne specijalizacije pokazalo se izazovnim za regije još od samog uvođenja koncepta strategije, osobito za one manje inovativne. Evaluacije na regionalnoj razini usmjerene su na učinke temeljnih ulaganja u inovacije, a ne na sam postupak pametne specijalizacije. Na razini EU-a, Komisija nije provela evaluaciju pametne specijalizacije još od uvođenja tog koncepta 2014., ali to bi se pitanje u određenoj mjeri moglo riješiti vanjskom studijom koja je trenutačno u tijeku ili predstojećom Komisijinom širom evaluacijom EFRR-a. Unatoč tome, većina ispitanika u anketi Suda izjavila je da smatra koncept pametne specijalizacije korisnim.

VIII. Sud ističe tri buduća izazova za Komisiju:

- Zajamčiti da su strategije pametne specijalizacije korisne. U tu bi se svrhu u njima trebali utvrditi korisni prioriteti koji omogućavaju da se sredstva EU-a troše na optimalan način i koji su kvalitetno definirani, čime će se regijama omogućiti da utvrde prioritete s odgovarajućom razinom detalja. Komisija ima priliku promicati usklađenost između prioriteta strategije pametne specijalizacije i istraživačko-inovacijskih prioriteta industrijske politike EU-a. Opservatorij zajednice prakse pametne specijalizacije mogao bi se bolje iskoristiti za utvrđivanje nedostataka i preklapanja u prioritetima.
- Procijeniti vrijednost pametne specijalizacije kao procesa i obaviti evaluaciju njezine provedbe u EU-u. U okviru te evaluacije trebalo bi se razmotriti funkcionira li koncept pametne specijalizacije jednako dobro za regije različitih značajki ili mu je potrebno više fleksibilnosti kako bi se ispunile različite potrebe. Još uvijek nije jasno može li se evaluacija tog koncepta provesti odvojeno od potrošnje iz EFRR-a za inovacije, koju on usmjerava. Komisija može pružiti potporu državama članicama u pogledu pojednostavnjenja praćenja i evaluacije, što je istaknuto i u rezultatima ankete koju je proveo Sud.
- Maksimalno povećati vrijednost međuregionalne suradnje. Komisija ima priliku dodatno promicati takvu suradnju, među ostalim utvrđivanjem područja prikladnih za takvu suradnju i olakšavanjem suradnje u tim područjima, podupiranjem manje inovativnih regija u razvoju njihovih administrativnih kapaciteta te jamčenjem toga da postoje odgovarajući poticaji za suradnju.

Uvod

Pametna specijalizacija

01. Pametna specijalizacija pristup je koji se primjenjuje na inovacijsku politiku u okviru regionalnog razvoja EU-a. Njegov je cilj pomoći regijama da prepoznaju područja u kojima leži njihov najveći razvojni potencijal i da iskoriste te informacije za poboljšanje raspodjele sredstava iz [fondova kohezijske politike](#)¹. Jednostavno rečeno, pametnom specijalizacijom regijama se pomaže da usmjere financijska sredstva za inovacije u svoje aktualne i potencijalne prednosti i tako potiču svoj gospodarski rast. Strategija pametne specijalizacije (u daljnjem tekstu: strategija) plan je koji izrađuje svaka regija i u kojem se opisuju prioriteti u koje će regije ulagati svoje napore (za primjere vidjeti [Prilog I.](#)).

Okvir 1.

Definicija strategije pametne specijalizacije

„... ,strategija pametne specijalizacije' znači nacionalne ili regionalne inovacijske strategije koje postavljaju prioritete radi ostvarivanja konkurentne prednosti razvojem i usklađivanjem vlastitih prednosti u smislu istraživanja i inovacije s poslovnim potrebama za iskorištavanjem novih prilika i tržišnog razvoja na dosljedan način, istodobno izbjegavajući udvostručivanje i fragmentiranje napora...”

Izvor: Uredba o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020.

02. Koncept pametne specijalizacije namijenjen je premošćivanju inovacijskog jaza u EU-u, koji se definira kao *postojanje znatnih razlika u uspješnosti u području inovacija među državama članicama i regijama*, a uzrokovan je strukturnim čimbenicima. Komisija je u svojem [pregledu rezultata regija u području inovacija](#) razvrstala regije EU-a u četiri skupine s obzirom na njihovu uspješnost u području inovacija. Prema podacima iz 2023. 36 regija smatralo se vodećim inovatorima, 70 regija snažnim inovatorima, 69 regija umjerenim inovatorima, a 64 regije inovatorima u nastajanju.

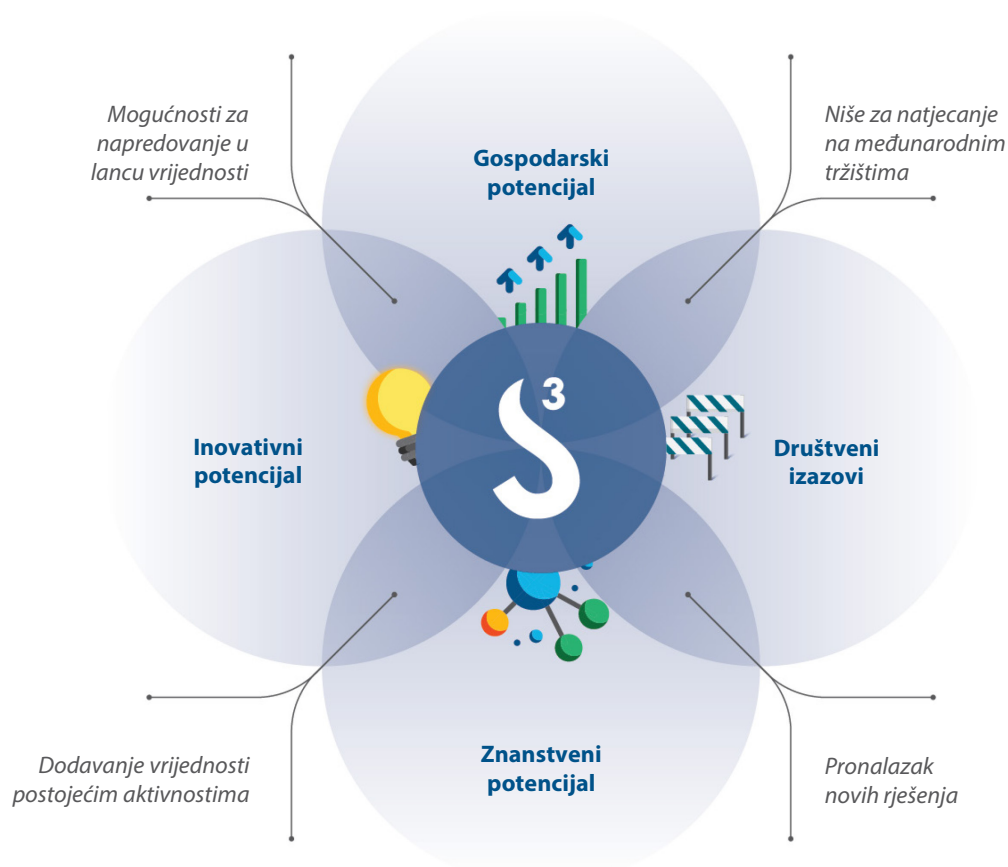
¹ [Guide to Research and Innovation Strategies for smart specialisation \(RIS 3\)](#), Europska komisija, 2012.

03. Europska komisija uvela je koncept pametne specijalizacije [2010.](#) za ciljeve Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR) u području istraživanja i inovacija za programsko razdoblje 2014. – 2020. Nacionalne i regionalne vlade morale su izraditi strategije i pritom utvrditi svoje konkurentske prednosti.

04. Izrada strategije isprva je postavljena kao uvjet² za pristup sredstvima EFRR-a za istraživanje i inovacije za razdoblje 2014. – 2020. te je taj uvjet zadržan i u razdoblju 2021. – 2027. (za kronološki prikaz razvoja pametne specijalizacije vidjeti [Prilog II.](#)). Kako je navedeno u [prvom vodiču Komisije za izradu strategija pametne specijalizacije](#) iz 2012., pametna specijalizacija podrazumijeva stvaranje jedinstvenih resursa i sposobnosti na temelju specifičnih industrijskih struktura i znanja svake regije ([slika 1.](#)).

² Uredba (EU) br. 1303/2013, uvodna izjava 21. i članak 19.

Slika 1. – Ilustracija pametne specijalizacije

Izvor: Europska komisija, Zajednički istraživački centar, Gómez Prieto J. i dr. (2019.).

Uloge i odgovornosti

05. Izrada strategija pametne specijalizacije uglavnom je odgovornost regionalnih ili nacionalnih tijela. Nacionalna tijela odgovorna su za izradu strategije kada se određena država za potrebe izrade strategije smatra jednom regijom ili kada određena država izrađuje nacionalnu strategiju kao dopunu regionalnoj strategiji. Ta su tijela odgovorna za:

- odlučivanje o zemljopisnom području primjene tih strategija;
- utvrđivanje industrijskih ili drugih gospodarskih područja u kojima specijalizacija postoji ili se planira te za odlučivanje o povezanim prioritetima u pogledu istraživanja i inovacija;
- odabir odgovarajućih projekata koji su u skladu s prioritetima;

- o isplatu sredstava;
- o praćenje i evaluaciju provedbe projekta, kao i općenito za strategiju.

06. Tijela država članica i Komisija provjeravaju jesu li strategije pametne specijalizacije regija u skladu sa zahtjevima Uredbe o zajedničkim odredbama. Međutim, to ne uključuje procjenu i prosudbu prikladnosti područja za koja se regije odluče specijalizirati ni prioriteta koje odaberu. Ta su tijela i Komisija ujedno odgovorni za provedbu evaluacije programa EFRR-a. Komisija je zadužena i za pružanje potpore i koordinaciju. Komisija i njezin Zajednički istraživački centar (JRC) zajedno su pružili potporu regijama u pripremi i provedbi njihovih početnih strategija pametne specijalizacije. JRC je 2011. uspostavio platformu za pametnu specijalizaciju – internetsku zajednicu za sve subjekte uključene u pripremu i provedbu tih strategija. Glavna uprava Komisije za regionalnu i urbanu politiku (GU REGIO) zamijenila je 2023. tu platformu [zajednicom prakse pametne specijalizacije](#) – *središnjom točkom za usmjeravanje, umrežavanje, potporu i uzajamno učenje o strategiji S3, kojom su obuhvaćene njezina izrada i provedba*. Zajednica prakse pruža praktične vodiče i druge materijale te služi za planiranje i organiziranje povezanih događanja.

Opseg i pristup

07. Pametna specijalizacija važna je zato što je riječ o alatu lokalne primjene, prvom takve vrste, kojim se želi ostvariti važan pomak – od nesustavnih ulaganja iz fondova EU-a prema promišljenijem, strateškom pristupu. Cilj je ovog pregleda opisati i analizirati podrijetlo, koncept i strukturu, provedbu, praćenje i evaluaciju strategija pametne specijalizacije u kontekstu EU-a, uključujući proces poduzetničkog otkrivanja.

08. Sud se uglavnom usredotočio na interakciju pametne specijalizacije s EFRR-om, jer je to najznačajniji tok financiranja povezan sa strategijama. Strategije pametne specijalizacije moguće je povezati i s Europskim socijalnim fondom, imajući u vidu njegov specifični cilj naziva „vještine za S3”. Taj je cilj usmjeren na razvoj potrebne radne snage, no postojanje strategije pritom nije uvjet za primanje sredstava iz tog fonda.

09. Ovaj se pregled uglavnom temelji na javno dostupnim informacijama te na materijalima koji su posebno prikupljeni u tu svrhu. Za razliku od revizija, Sud u okviru pregleda iznosi opisnu i informativnu analizu.

10. Subjekt ovog pregleda je Komisija, konkretno GU REGIO. Sud je održao i informativne sastanke s predstavnicima nekoliko relevantnih organizacija, akademskim stručnjacima i predstavnicima četiriju država ili regija predvodnica u području inovacija: Baden-Württemberg (Njemačka), Danska, Helsinki-Uusimaa (Finska) i Stockholm (Švedska). Sud je obavio terenski posjet regiji Bavarska (Njemačka), koja se ubraja među vodeće inovatore, tijekom kojega je prikupio informacije i od susjedne regije Gornja Austrija (Austrija). Posjetio je i regiju Estremadura (Španjolska), koja je inovator u nastajanju, i prikupio informacije od susjednih regija Alentejo i Centro (Portugal). Tijekom tih posjeta Sud je pregledao šest projekata povezanih s pametnom specijalizacijom ([Prilog III.](#)). U prosincu 2024. predstavnici Suda sudjelovali su na godišnjoj [konferenciji o strategijama pametne specijalizacije](#) radi susreta i razgovora s predstavnicima regija.

11. Sud je proveo i anketu među 178 nacionalnih ili regionalnih tijela koja sudjeluju u pametnoj specijalizaciji kako bi prikupio njihove stavove o različitim aspektima politike i procesa pametne specijalizacije. Stopa odaziva iznosila je 58 % ([Prilog IV.](#)).

Razvoj koncepta pametne specijalizacije

Podrijetlo i načela pametne specijalizacije

12. Iako se koncept pametne specijalizacije pod tim imenom pojavio sredinom 2000-ih, o njegovim se glavnim načelima već uvelike raspravljalo u akademskim krugovima i regionalnim političkim debatama³. Na primjer, tijela u regiji Baden-Württemberg, koja se ubraja među vodeće inovatore u EU-u, navela su da još od početka 1990-ih provode regionalno planiranje inovacija na temelju prioriteta. U kontekstu [Lisabonske strategije iz 2000.](#) – čiji je cilj bio učiniti EU najkonkurentnijim i najdinamičnijim gospodarstvom utemeljenim na znanju u svijetu – Glavna uprava za istraživanje i inovacije (GU RTD) okupila je grupu ekonomista specijaliziranih za rast i inovacije kako bi osnovala stručnu skupinu nazvanu „Znanje za rast” (*Knowledge for Growth*). Ta je skupina razradila ideje za postizanje održivog rasta i suzbijanje inovacijskog jaza između Europe i Sjedinjenih Američkih Država⁴.

13. Iako je početni naglasak bio na konkurentnosti u području istraživanja⁵, predmetni koncept je razrađen u vrijeme kada je GU REGIO prioritetom smatrao regionalne inovacije, koje su još od 1993. bile dio kohezijske politike. Do 2000-ih je većina regija upotrebljavala sredstva EFRR-a za potporu inovacijama⁶. Komisija je pritom utvrdila trajne probleme, kao što je nedostatak pouzdane analize regionalnih prednosti u tom području⁷. Pametna specijalizacija stoga je viđena kao moguće rješenje tih problema, te se razmatrala kao mogući sljedeći korak u [Barcinom izvješću iz 2009.](#) o reformi kohezije. Komisija je u jednoj [komunikaciji iz 2010.](#) najavila da će taj koncept uključiti u kohezijsku politiku.

³ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy* 2015., str. 10.

⁴ *Knowledge for Growth: Prospects for science, technology and innovation*, Glavna uprava za istraživanje i inovacije, 2009, str. 5.

⁵ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy* 2015., str. 16.

⁶ *Ibid.*

⁷ *Guide to Research and Innovation Strategies for smart specialisation (RIS 3)*, Europska komisija, 2012.

14. Iz koncepta koji je osmislila radna skupina GU-a RTD pametna specijalizacija brzo je prerasla u sastavni dio kohezijske politike. Koncept je uključen u Uredbu o zajedničkim odredbama⁸ iz 2013., kojom je uređeno pet fondova EU-a koji se provode u okviru podijeljenog upravljanja.

15. Uredbom o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020. pametna specijalizacija postala je preduvjet (ili *ex ante* uvjet⁹) za pristup financiranju za tematski cilj br. 1: „jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija”. Suzakonodavci su smatrali da će se na taj način zajamčiti djelotvorna i učinkovita upotreba relevantnih strukturnih i investicijskih fondova EU-a.

16. Služba Europskog parlamenta za istraživanja¹⁰ primijetila je da je pametna specijalizacija razvijena i provedena bez prethodnog testiranja te bez mnogo iskustva u njezinoj provedbi u regijama. Usto su istraživanja o uvođenju pametne specijalizacije pokazala da je teorijska podloga tog koncepta u trenutku njegove provedbe bila slaba, da nije imala odgovarajuću empirijsku bazu, nije bila transparentna niti ju se moglo provjeriti¹¹.

17. Budući da je Uredba o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020. prethodila agendi za bolju regulativu iz 2018., *ex ante* evaluacija pametne specijalizacije nije bila obvezna te nije ni provedena. Tom su uredbom bila predviđena tri kriterija ispunjenja, čija svrha je bila zajamčiti djelotvornost nacionalnih ili regionalnih strategija pametne specijalizacije (**tablica 2.**). Smjernice u obliku općeg orijentacijskog dokumenta objavljene su u svibnju 2012. U njima su utvrđena određena opća, neobvezujuća načela, kao i pristup u šest koraka za pripremu strategija pametne specijalizacije (**tablica 1.**).

⁸ Uredba (EU) br. 1303/2013.

⁹ Ibid, članak 2. točka 3.

¹⁰ EPRS, *Smart specialisation: The concept and its application to EU cohesion policy*, 2016.

¹¹ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy* 2015., str. 16.

Tablica 1. – Četiri opća načela strategija pametne specijalizacije i šest koraka za njihovu izradu

Četiri opća načela	Šest koraka za izradu
- o (teške) odluke i kritična masa (odabrati ograničen broj prioriteta u međunarodnom lancu vrijednosti te izbjegavati udvostručavanje i fragmentiranje) - o konkurentska prednost (uskладiti potencijale za istraživanja i inovacija s poslovanjem na temelju procesa poduzetničkog otkrivanja) - o povezivost i klasteri (uskладiti ono što imaš s onime što ima ostatak svijeta) - o suradničko vodstvo	- o analizirati regionalni kontekst i potencijal za inovacije - o uspostaviti pouzdanu i uključivu upravljačku strukturu - o stvoriti zajedničku viziju budućnosti regije - o odabrati ograničeni broj prioriteta za regionalni razvoj - o utvrditi odgovarajuće kombinacije politika - o integrirati mehanizme praćenja i evaluacije

Izvor: Sud, na temelju [smjernica za S3 iz 2012.](#)

18. U [rezoluciji](#) iz 2014. Europski parlament napomenuo je da je pametna specijalizacija dinamičan i dugoročan proces. Smatrao je da razvoj strategije pametne specijalizacije regijama nudi velike prednosti u smislu učinkovitosti njihovih aktivnosti u području istraživanja i inovacija. Istaknuo je i određene opasnosti povezane s primjenom tog koncepta. Konkretno, jedan od odbora Europskog parlamenta¹² utvrdio je 2013. nekoliko vrsta opasnosti koje bi mogle otežati njezinu provedbu.

- o ta bi strategija mogla postati samo formalni zahtjev (tj. puka formalnost koju treba zadovoljiti);
- o regije bi se mogle usredotočiti isključivo na istraživanje i inovacije umjesto da upotrijebe širi pojam inovacija koji bi donio veću korist slabije razvijenim regijama (primjerice, uključivanjem inovacija niže tehnološke razine);
- o u nekim regijama možda nema dovoljno lokalnih administrativnih kapaciteta za smislenu provedbu procesa poduzetničkog otkrivanja;
- o prioriteti bi se mogli postaviti preširoko, što znači da financijska sredstva namijenjena tim prioritetima neće biti dovoljno usmjerena;

¹² Odbor za regionalni razvoj, *Radni dokument o pametnoj specijalizaciji: umrežavanje centara izvrsnosti za učinkovitu kohezijsku politiku*, 2013.

- o suradnja među regijama mogla bi biti dugotrajan i skup proces, dok potpora koju pruža Komisija (na temelju utvrđenih smjernica i platforme za S3) možda neće biti dovoljna za svaku regiju;
- o moguće su poteškoće u postizanju sinergija između različitih izvora financiranja, npr. strukturnih i investicijskih fondova EU-a i fondova u okviru programa Obzor 2020.

19. U okviru [Uredbe o zajedničkim odredbama za razdoblje 2021. – 2027.](#) pametna specijalizacija postala je tematski uvjet koji omogućuje provedbu. Njegov naziv je „Dobro upravljanje nacionalnom ili regionalnom strategijom pametne specijalizacije” te se odnosi na upotrebu financijskih sredstava u okviru dvaju specifičnih ciljeva obuhvaćenih [ciljem politike br. 1](#) (konkurentnija i pametnija Europa). Jedan od tih dvaju specifičnih ciljeva usmjeren je na razvoj i jačanje istraživačkih i inovacijskih kapaciteta te prihvaćanje naprednih tehnologija, a drugi na razvoj vještina za pametnu specijalizaciju, industrijsku tranziciju i poduzetništvo. To u praksi znači da je postojanje strategije pametne specijalizacije bilo nužno za pristup financijskim sredstvima EFRR-a namijenjenim za postizanje tih specifičnih ciljeva. Za pametnu specijalizaciju mogu biti relevantni i drugi specifični ciljevi (primjerice, ciljevi povezani s Platformom za strateške tehnologije za Europu, skraćeno [STEP](#)), čak i ako uvjeti koji omogućuju provedbu nisu primjenjivi.

20. [Uredbom o zajedničkim odredbama iz 2021.](#) koja se primjenjuje na programsko razdoblje 2021. – 2027. uvedeno je sedam kriterija ispunjenja za strategije pametne specijalizacije. Njihov je cilj poboljšati primjenu tog koncepta i odgovoriti na neke od izazova koji su se prethodno pojavili ([tablica 2.](#)). U okviru tog ažuriranog pristupa pametna specijalizacija postala je uvjet koji omogućuje provedbu, pri čemu je usklađenost s tom strategijom potrebno ocjenjivati tijekom cijelog razdoblja financiranja, uz ažuriranje strategije prema potrebi. To znači da se ta strategija više ne svodi na jednokratni postupak koji se obavlja na početku ciklusa financiranja.

Tablica 2. – Kriteriji za strategije pametne specijalizacije iz uredbi o zajedničkim odredbama za razdoblja 2014. – 2020. i 2021. – 2027.

Tematski cilj 1.: jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija 2014. – 2020.	Cilj politike br. 1: konkurentnija i pametnija Europa 2021. – 2027.
Strategija se temelji na SWOT-u ili sličnoj analizi radi usmjeravanja resursa na ograničen skup prioriteta u području istraživanja i inovacija.	Ažurirana analiza izazova za širenje inovacija i digitalizaciju
U strategiji se opisuju mjere za poticanje privatnih ulaganja u istraživanje i razvoj tehnologije.	Postojanje nadležne regionalne ili nacionalne institucije ili tijela čija je zadaća upravljanje strategijom pametne specijalizacije
Strategija uključuje mehanizam praćenja	Alati za praćenje i evaluaciju radi mjerenja uspješnosti u ostvarivanju ciljeva strategije
	Funkcioniranje suradnje dionika („proces poduzetničkog otkrivanja”)
	Djelovanja potrebna za unapređivanje nacionalnih ili regionalnih sustava istraživanja i inovacija, ako je relevantno
	Djelovanja za potporu industrijskoj tranziciji, ako je relevantno
	Mjere za jačanje suradnje s partnerima izvan određene države članice u prioritetnim područjima za koja se pruža potpora u okviru strategije pametne specijalizacije

Izvor: Sud, na temelju [Uredbe \(EU\) 2021/2020](#) i [Uredbe \(EU\) 2021/2027](#).

21. Dok je Uredba o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020. donesena prije agende za bolju regulativu, Uredba o zajedničkim odredbama za razdoblje 2021. – 2027. donesena je nakon nje. Sud je u mišljenju [br. 2/2020](#) istaknuo da nije obavljena procjena učinka Uredbe o zajedničkim odredbama za razdoblje 2021. – 2027., pa tako ni njezinih odredbi o pametnoj specijalizaciji.

22. S druge strane, obavljene su procjene učinaka uredbi koje se odnose na pojedinačne fondove. Te su procjene dio [radnog dokumenta službi Komisije](#) iz 2018. priloženog prijedlozima o EFRR-u za razdoblje 2021. – 2027¹³. Međutim, tim procjenama učinka nije bio obuhvaćen očekivani učinak ili vrijednost pametne specijalizacije, niti se u okviru tog dokumenta upućivalo na relevantne nalaze evaluacije. Prema anketi provedenoj za potrebe izrade tog radnog dokumenta najveće zadovoljstvo pametnom specijalizacijom zabilježeno je u državama članicama koje se ubrajaju u vodeće inovatore, posebno u Švedskoj, Danskoj i Finskoj, u kojima je 80 % ispitanika smatralo da koristi nadmašuju povezane troškove. Taj je rezultat donekle u suprotnosti sa željenim ishodima pametne specijalizacije kako su ih zamislili njezini tvorci, koji su smatrali da pametna specijalizacija ne bi smjela biti „rezervirana za najbolje” (tj. za najinovativnije regije), nego da je njezina glavna svrha njezin transformacijski potencijal u slabije razvijenijim regijama¹⁴.

23. Međuregionalna suradnja može dovesti do uspješnijih regionalnih inovacijskih ekosustava¹⁵. Olakšavanje pristupa resursima, vještinama i znanju izvan regije može donijeti znatne koristi. Suradnja se može odvijati na mnogo različitih razina, od razvoja politika, preko otvaranja programa vanjskim partnerima ili zajedničkih projekata pa sve do integracija politika na temelju zajedničkih strategija¹⁶.

24. Rezultati istraživanja¹⁷ upućuju na to da strategije pametne specijalizacije ne bi trebale biti ograničene na puko utvrđivanje prioriteta, nego i da bi se provedbom tih strategija trebalo aktivno pomagati regijama da iskoriste svoje komplementarne prednosti i novo znanje te da se integriraju u globalne lance vrijednosti. Općenito, međuregionalne veze mogu pomoći regijama da se raznovrsno razvijaju i povećaju otpornost.

¹³ Radni dokument [SWD/2018/282](#).

¹⁴ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, 2015., str. 12.

¹⁵ Bachtrögler-Unger, J., Balland, P.-A., Boschma, R. i Schwab, T., *Technological capabilities and the twin transition in Europe: Opportunities for regional collaboration and economic cohesion*, Bertelsmann Stiftung, Berlin, 2023.

¹⁶ Morisson, A. & Pattinson M., *„Interregional Complementarities in innovation*, Interreg Europe Policy Learning Platform, Lille, 2024.

¹⁷ De Noni, I., & Ganzaroli, A., *Enhancing the inventive capacity of European regions through interregional collaboration*, Regional Studies, 2023; Balland, P. A., i Boschma, R., *Complementary interregional linkages and Smart Specialisation: An empirical study on European regions*, Regional Studies, 2021.

Pametna specijalizacija i prioriteti industrijske politike EU-a u području inovacija

25. Pametna specijalizacija, kao strateški okvir za ulaganja koja se financiraju iz EFRR-a, samo je jedna od inicijativa kojima se pruža potpora za istraživanja i inovacije. EU-ovi programi Obzor (Obzor 2020. s proračunom od oko 79 milijardi eura i Obzor Europa s proračunom od oko 97 milijardi eura) vodeći su programi EU-a za poticanje istraživanja i inovacija. Posljednjih je godina došlo i do jačanja i razvoja industrijske politike EU-a, koja također igra važnu ulogu u istraživačkom i inovacijskom okruženju EU-a.

26. Pametna specijalizacija temelji se na pristupu „odozdo prema gore”, što znači da odluke donose regionalna tijela u suradnji s lokalnim poduzećima, istraživačima i zajednicama kako bi se utvrdile prednosti i mogućnosti relevantne regije. Ona obuhvaća sve regije, stvarajući veliku raznolikost gospodarskih i inovacijskih profila. U nekim od njih za inovacije nisu nužno potrebna visokotehnološka rješenja. S druge strane, programi Obzor uglavnom se temelje na pristupu „odozgo prema dolje”, u okviru kojeg EU centralno određuje svoje posebne prioritete u području istraživanja i inovacija te u skladu s tim prioritetima raspodjeljuje financijska sredstva. Programi Obzor usmjereni su na najsuvremenija istraživanja i postizanje znanstvene izvrsnosti, pri čemu najveći dio sredstava iz tih programa odlazi u razvijenije regije. Komisija je posljednjih godina utvrdila i nekoliko industrijskih prioriteta na temelju posebnih strategija i ciljnih vrijednosti, među kojima su i oni koji se odnose na mikročipove, baterije i vodik.

27. Uloga Komisije u vezi sa strategijama pametne specijalizacije sastoji se od provjere njihove usklađenosti s pravnim zahtjevima. Međutim, nije odgovorna za procjenjivanje odluke regija o odabranim prioritetima ili utjecanje na njih (odlomak 06.). To znači da svaki od tih dvaju procesa – „odozdo prema gore” za definiranje regionalnih prioriteta i „odozgo prema dolje” za postavljanje ciljeva i prioriteta EU-a – ima svoju vlastitu opravdanost i unutarnju logiku. Uglavnom djeluju neovisno jedan od drugoga, bez formalnog mehanizma za usklađivanje prioriteta.

28. Istraživačko-inovacijska komponenta industrijskih politika EU-a (npr. industrijskih politika koje se odnose na baterije, vodik i poluvodiče) također se temelji na prioritetima EU-a i uglavnom se financira iz programa Obzor. U programskom razdoblju 2014. – 2020. bila je predviđena uska povezanost između programa Obzor 2020. i pametne specijalizacije, s obzirom na to da je Uredbom o zajedničkim odredbama bilo propisano da strategije trebaju obuhvaćati aktivnosti za pripremu sudionika za sudjelovanje u programu Obzor 2020. („put do izvrsnosti”) i aktivnosti za tržišno iskorištavanje rezultata programa Obzor.

29. Komisija je naglasila važnost sinergija u jednoj [obavijesti iz 2022.](#) U tom je dokumentu opisala i moguće sinergije između pametne specijalizacije i programa Obzor. Pritom se jedna od mogućnosti za sinergiju sastojala od toga da upravljačka tijela prenesu sredstva iz EFRR-a u program Obzor kako bi se u njega uključili projekti koji inače ne bi bili odabrani. Projekti koji su u skladu s prioritetima pametne specijalizacije smatrali su se osobito pogodnima za to.

30. Studija Komisije iz 2021. u kojoj su analizirani ključni parametri strategija [pametne specijalizacije](#) pokazala je da postoji visok stupanj tematske usklađenosti između tih strategija i projekata u okviru programa Obzor 2020. Ukupno bi se 64 % analiziranih projekata u okviru programa Obzor 2020. moglo povezati s prioritetnim područjima odgovarajuće strategije. Međutim, kako je navedeno u [devetom izvješću o koheziji](#) iz 2024., postoje pravne i praktične poteškoće u stvaranju sinergija između programa Obzor 2020. i EFRR-a. I dok Komisija u tom izvješću ne ulazi u detalje tih izazova, Sud je u [tematskom izvješću br. 23/2022](#) o sinergijama između programa Obzor i kohezijskih fondova utvrdio konkretne poteškoće, među kojima su i one povezane s pravilima o državnim potporama, prihvatljivim troškovima i postupcima odabira.

Uključivanje dionika: proces poduzetničkog otkrivanja

31. Pametna specijalizacija svodi se na to da regije utvrđuju prioritete za ulaganja. Prioritete trebaju odabrati u okviru procesa koji se *temelji na kolektivnoj inteligenciji poduzetnika, sveučilišta, državnih tijela i drugih ključnih teritorijalnih aktera*¹⁸. Taj se proces naziva procesom poduzetničkog otkrivanja.

Načela poduzetničkog otkrivanja

32. Još od objave prvog [priručnika Komisije za S3 iz 2012.](#) od regija se traži da prioritete za ulaganja utvrđuju provođenjem procesa poduzetničkog otkrivanja. Taj bi se proces trebao temeljiti na dokazima i njime bi se trebali okupljati ključni dionici kako bi razmotrili prednosti regije u području istraživanja i inovacija. Njegov je cilj objediniti znanja iz znanosti, tehnologije i inženjerstva te ih povezati s tržišnim potrebama i okolnostima, kao što su potencijal za rast, poslovna konkurentnost i nove aktivnosti¹⁹.

¹⁸ Zajednički istraživački centar, *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

¹⁹ Foray, D., David, P. A. i Hall, B. H. (2011.), *Smart Specialisation: From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation*, radni dokument instituta MTEI br. 2011-001, École Polytechnique Fédérale de Lausanne.

33. To znanje široko je rasprostranjeno među različitim dionicima. Svrha je navedenog procesa omogućiti oblikovateljima politika da bolje razumiju vlastitu regiju. On služi kao okvir u kojem predstavnici vlasti, industrije, akademske zajednice i lokalne zajednice komuniciraju i surađuju (*slika 2.*). U planiranju pametne specijalizacije to se naziva „četverostrukom spiralom”²⁰. Regionalne vlasti imaju ključnu ulogu u upravljanju tim dijalogom, analiziranju njegovih ishoda i prilagođavanju svojih strategija tim ishodima. Osim toga, posredničke organizacije (npr. agencije za inovacije, klasteri²¹, poslovne mreže i centri za potporu poslovanju) povezuju različite dionike, kao što su poduzeća, istraživači i oblikovatelji politika.

²⁰ *Guide to Research and Innovation Strategies for smart specialisation (RIS 3)*, Europska komisija, 2012.

²¹ Europska komisija: Glavna uprava za istraživanje i inovacije, Cassingena Harper, J., Lubicka, B., Lindqvist, G., Ketels, C. i dr., *The role of clusters in smart specialisation strategies*, Ured za publikacije Europske unije, 2013.

Slika 2. – Suradnja dionika u okviru procesa poduzetničkog otkrivanja

Izvor: Europski revizorski sud, na temelju dokumenta Zajedničkog istraživačkog centra *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

34. Od samih početaka proces poduzetničkog otkrivanja predmet je brojnih akademskih istraživanja. U [priručniku Komisije za S3 iz 2012.](#) i [priručniku za provedbu iz 2016.](#) izložena su načela tog procesa i smjernice za njegovu provedbu. Unatoč tome, u teoriji i praksi i dalje postoje nejasnoće²² o tome kako prilagoditi taj proces regijama s različitim gospodarskim i inovacijskim profilima (vidjeti odlomak [02.](#)) te kako dugoročnije održati angažman dionika na potrebnoj razini, kao i o pojedinim mehanizmima i instrumentima (primjerice, o pitanju korisnosti tematskih skupina u olakšavanju detaljnih rasprava) i potrebnim sposobnostima (npr. kako prevladati manjak vještina kod dionika).

²² Zajednički istraživački centar, *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

Proces poduzetničkog otkrivanja u praksi

35. Ne postoji zajednički pristup procesu poduzetničkog otkrivanja, što znači da se on različito primjenjuje u regijama i državama članicama. Međutim, rezultati dviju anketa JRC-a, provedenih među regionalnim tijelima odgovornim za strategije pametne specijalizacije (2017. i 2021.), pokazuju su neke zajedničke značajke ipak postoje:

- o u praksi se on često provodi kao „trostruka spirala”, a ne kao „četverostruka spirala”, jer se element „lokalne zajednice” (kao što je civilno društvo) izostavlja. Odbor regija također je u jednoj studiji iz 2023. zaključio da je sudjelovanje civilnog društva u tim procesima iznimno rijetko;
- o u većini slučajeva visokoškolske ustanove i organizacije za istraživanje i tehnologiju bile su u velikoj mjeri uključene u proces koji se provodi u njihovoj regiji.

36. Istraživanja pokazuju da se, barem kad je riječ o razdoblju 2014. – 2020., proces često zaustavlja nakon što je strategija osmišljena, umjesto da se nastavi u obliku potencijalno korisnog foruma²³. U primjeru u nastavku (*okvir 2.*) prikazana je problematika održavanja dijaloga među dionicima i sudjelovanja dionika tijekom cijelog životnog ciklusa strategije.

²³ Ibid.

Okvir 2.

Razvoj procesa poduzetničkog otkrivanja u regiji koja je inovator u nastajanju

Tijekom izrade prve strategije pametne specijalizacije 2014. u regiji Estremadura (Španjolska), pristup dionika u procesu poduzetničkog otkrivanja bio je vrlo proaktivan. Mobiliziran je znatan broj sudionika (600). Dionici su bili motivirani da daju svoj doprinos jer su očekivali da bi pametna specijalizacija mogla dovesti do radikalnog povećanja financiranja istraživanja i inovacija u regiji.

Tijekom provedbe te prve strategije (od 2017. nadalje) smanjilo se sudjelovanje dionika. Kako bi upravljale procesom, regionalne vlasti osnovale su tematsku radnu skupinu za svako od pet prioriternih područja regije. Međutim, radne skupine u konačnici su djelovale izolirano jedna od druge i nisu sustavno udružile snage kako bi utvrdile i stvorile sinergije.

Kako bi se poboljšalo upravljanje predmetnim procesom i riješili ti problemi, ta je regija za programsko razdoblje 2021. – 2027. uvela otvorene platforme za suradnju.

Izvor: Sud, na temelju posjeta obavljenog u regiji Estremadura u svrhu pregleda.

37. Istraživanje JRC-a pokazalo je da posredničke institucije u ulozi klastera mogu potaknuti dionike na veće sudjelovanje u provedbi pametne specijalizacije²⁴. Tijekom svojeg posjeta Bavarskoj (Njemačka), Sud je svjedočio upravo takvom primjeru. Od 2006. voditelj je klusterskih aktivnosti u toj regiji Bayern Innovativ GmbH, agencija koju financira država. Oko 7 000 poduzeća dio je energetskega klastera, pri čemu je energetika jedno od prioriternih područja te regije – vidjeti [sliku 4](#). Taj klaster pružio je potporu u otprilike 2 300 projekata.

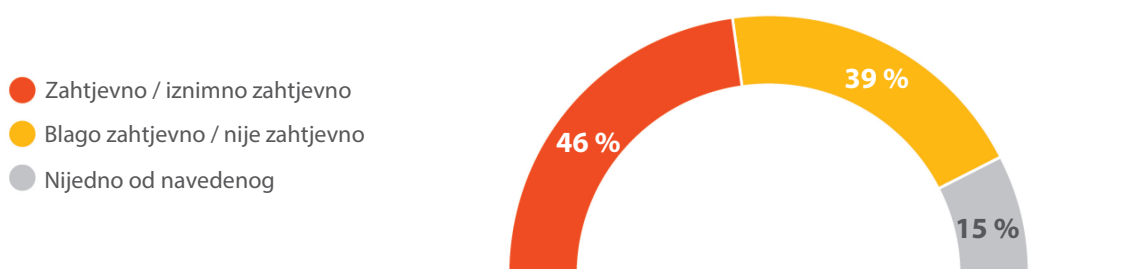
38. Proces poduzetničkog otkrivanja bio je široko primjenjivan u programskom razdoblju 2014. – 2020. te se upotrebljavao u okviru 77 % od ukupno 185 strategija²⁵. U sljedećem programskom razdoblju suzakonodavci su taj proces učinili obveznim dijelom pametne specijalizacije uvođenjem odgovarajućeg kriterija ispunjenja ([tablica 2.](#)).

²⁴ Zajednički istraživački centar, *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

²⁵ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, završno izvješće, Europska komisija, Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku, 2021.

39. Unatoč tome što je taj proces već dugi niz godina u širokoj primjeni, njegova se provedba i dalje smatra izazovnom. Anketa koju je proveo Sud pokazala je da ga 46 % ispitanika smatra „vrlo” ili „iznimno” zahtjevnim (*slika 3.*). Dvije trećine ispitanika koji su na taj način odgovorili na anketno pitanje dolazili su iz regija sa slabijim inovacijskim sposobnostima, tj. iz regija koje se ubrajaju u umjerene inovatore ili inovatore u nastajanju. Neki ispitanici iz slabije naseljenih regija naveli su da smatraju svoje regije premalim da bi djelotvorno razvile i provele takav proces. Drže da njihove regije nemaju dostatne administrativne kapacitete za analizu i provedbu procesa, a često ni dovoljno snažne veze s akademskom zajednicom. Nekoliko ispitanika izjavilo je da je taj proces teško provesti na smislen način zbog malog ukupnog broja poduzeća, nepostojanja poduzeća koja se temelje na znanju i manjka resursa.

Slika 3. – Otprilike polovica ispitanika smatra da je proces poduzetničkog otkrivanja „vrlo” ili „iznimno” zahtjevan

Izvor: anketa koju je proveo Sud.

40. Unatoč tome, iako regije drže da je kriterij provedbe tog procesa teško zadovoljiti, sam proces smatraju korisnim. U *tehničkom izvješću* JRC-a iz 2017. utvrđeno je da su gotovo svi ispitanici (97 %) potvrdili kako je sudjelovanje u procesu za njih bilo pozitivno iskustvo, dok je velika većina sudionika ankete (93 %) smatrala je da je taj proces pozitivno utjecao na utvrđivanje prioriteta za ulaganja. U studiji iz 2023. Odbor regija zaključio je²⁶ da je taj proces bio jedan od najvažnijih čimbenika uspjeha pametne specijalizacije. Naveo je i da su regije, u usporedbi s programskim razdobljem 2014. – 2020., sada svjesnije potrebe za uključivanjem dionika kao što su industrija, institucije, istraživači i civilno društvo.

²⁶ *The Future of Regional Smart Specialisation Strategies: Sustainable, Inclusive and Resilient*, Europski odbor regija; Povjerenstvo za socijalnu politiku, obrazovanje, zapošljavanje, istraživanje i kulturu, 2023., str. 94.

Provedba pametne specijalizacije koja usmjerava potrošnju sredstava za istraživanja i inovacije u području kohezije

41. Izrada strategije pametne specijalizacije uvjet je za primanje sredstava za istraživanje i inovacije iz EFRR-a. Riječ je o znatnom iznosu sredstava, koji premašuje 70 milijardi eura okviru dvaju programskih razdoblja²⁷. Prema podacima Europske komisije ukupna sredstva EFRR-a koja su tijekom dvaju programskih razdoblja (2014. – 2027.) usmjerena na temelju pametne specijalizacije iznose 73,8 milijardi eura.

- 2014. – 2020.: Tematski cilj 1.: jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija 37,3 milijarde eura;
- 2021. – 2027.: Cilj politike br. 1: konkurentnija i pametnija Europa promicanjem inovativne i pametne gospodarske preobrazbe i regionalne povezivosti IKT-a: 36,5 milijardi eura.

42. Sud je u [tematskom izvješću iz 2022. o sinergijama](#) između programa Obzor 2020. i europskih strukturnih i investicijskih fondova istaknuo razlike u mjeri u kojoj se države članice oslanjaju na financijska sredstva iz EFRR-a za financiranje istraživanja i inovacija. Na primjer, u Latviji su sredstva iz EFRR-a činila gotovo 50 % nacionalne potrošnje za istraživanja i inovacije, dok je u Njemačkoj taj udio bio znatno ispod 1 %. Komisija je u [devetom izvješću o koheziji](#) navela da je oko 85 % ukupnih dodijeljenih financijskih sredstava za razdoblje 2014 – 2020. bilo koncentrirano u slabije razvijenijim regijama i regijama u tranziciji, kojima je to često glavni izvor potpore za inovacije. Međutim, čak i kada su sredstva iz EFRR-a u regionalnom kontekstu skromna, regionalna tijela smatrala su ih korisnima ([okvir 3.](#)).

²⁷ Portal otvorenih podataka za europske strukturne i investicijske fondove – Europska komisija, otvoreni podatci o koheziji.

Okvir 3.

Upotreba Europskog fonda za regionalni razvoj za eksperimentalne projekte u visokoinovativnim regijama

Unatoč relativno malom proračunu EFRR-a u usporedbi s općim tokovima financiranja inovacija u tim regijama, tijela u Danskoj (gdje je udio sredstava iz EFRR-a u financiranju istraživanja i inovacija činio oko 0,15 % ukupne godišnje potrošnje za istraživanje i inovacije u razdoblju 2014. – 2020.) i regiji Baden-Württemberg (gdje je taj udio iznosio 0,09 %) smatrala su da su sredstva povezana sa strategijom S3 korisna jer bi se mogla upotrebljavati za pilot-projekte koji nisu obuhvaćeni uobičajenim tokovima financiranja u toj regiji. Na sastancima koje je Sud održao s tijelima regije Baden-Württemberg njihovi predstavnici objasnili su da su financijska sredstva EU-a dragocjena jer ih mogu usmjeriti na specijalizirane ili eksperimentalne projekte koji nisu obuhvaćeni uobičajenim tokovima financiranja u regiji.

Primjer je takvih projekata jedan vodeći projekt regije Baden-Württemberg, „*Dolina vodika u južnom Badenu*” (projekt u okviru EFRR-a za razdoblje 2021. – 2027.) koji se provodi u suradnji s partnerima iz regija Alsace (Francuska) i sjeverozapadna Švicarska. U središtu je projekta praktična primjena buduće tehnologije vodika za mala i srednja poduzeća.

43. Jedna je od značajki EU-a ta da se njegove regije znatno razlikuju po broju stanovnika ili površini. Tijekom programskog razdoblja 2014. – 2020. na razini EU-u pripremljeno je 185 strategija pametne specijalizacije²⁸. U tekućem programskom razdoblju (2021. – 2027.) više od 170 strategija uključeno je u Opservatorij za S3 (*okvir 4.*).

²⁸ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, završno izvješće, Europska komisija, Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku, 2021.

Okvir 4.

Regije obuhvaćene strategijama pametne specijalizacije znatno se razlikuju po svojoj veličini

U okviru kohezijske politike upotrebljava se sustav „nomenklature prostornih jedinica za statistiku” (tzv. NUTS sustav) radi podjele Europe na regionalne jedinice približno iste veličine. Sredstva iz EFRR-a dodjeljuju se na temelju gospodarskog statusa regije na razini NUTS2, u okviru koje regije u pravilu imaju između 800 000 i 3 milijuna stanovnika. Od siječnja 2024. u EU-u postoje 244 regije razine NUTS2.

Međutim, taj se standard ne primjenjuje uvijek pri utvrđivanju regija za koje bi se trebala izraditi strategija. Zapravo, ne postoje smjernice o odgovarajućoj veličini regije za tu svrhu. Strategije su obično povezane s područjem na kojem se provode programi u okviru EFRR-a kojima se podupiru ulaganja u okviru specifičnih ciljeva 1.1. i 1.4. Strategije se primjenjuju na područja koja se znatno razlikuju po veličini. Na nacionalnoj razini izrađeno je nekoliko strategija, među ostalim za Češku, koja ima više od 10 milijuna stanovnika. Druge se strategije ponekad donose na razini vrlo malih regija, kao što je Gotland²⁹ (Švedska), s tek malo više od 60 000 stanovnika. U nekim slučajevima države članice imaju strategije i na nacionalnoj i na regionalnoj razini (npr. Grčka, Poljska, Portugal i Rumunjska).

Dok su neke regije zadržale svoj početni pristup, druge su između programskih razdoblja promijenile način na koji je osmišljena njihova strategija. Na primjer, danska tijela objasnila su Sudu da su odgovornost za pametnu specijalizaciju prenijela s regija na nacionalno tijelo (*Erhvervsfremmebestyrelse*). Razlog tome leži u činjenici da su se regije u velikoj mjeri odlučile specijalizirati za iste prioritete, što je dovelo do dupliciranja. Suprotno tome, druge nordijske zemlje, kao što su Finska (18 strategija) i Švedska (21 strategija), zadržale su regionalni pristup.

Izvor: Sud, na temelju obavljenih razgovora te informacija koje je dostavila Europska komisija.

44. U Uredbi o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020. navodi se da je cilj strategija pametne specijalizacije usmjeriti sredstva „na ograničen niz prioriteta u istraživanju i inovacijama”. Prema tome, nadležna tijela morala su definirati prioritetna područja za specijalizaciju u svojim strategijama. Upravljačka i provedbena tijela zatim su se trebala pobrinuti da se financiranje istraživanja i inovacija usmjeri na te prioritete.

²⁹ „Strategi för smart specialisering i Gotlands län 2021-2027”, 2021.

45. Broj prioriteta i razina detalja u njihovu definiranju razlikuje se od regije do regije. Za razdoblje 2014. – 2020. najmanji broj prioriteta koji je neka regija odabrala bio je dva, najveći 15, a medijan je bio pet³⁰. Međutim, regije mogu razviti i podprioritete, što znači da broj područja obuhvaćenih strategijom zapravo može biti znatno veći. To je vidljivo iz regionalne inovacijske strategije Bavarske u Njemačkoj, u kojoj je pet prioriteta razvrstano u 25 područja druge razine (*slika 4.*). Neka potpodručja unutar istog prioriteta (npr. zrakoplovno-svemirska tehnologija i infrastruktura za buduću mobilnost) obuhvaćaju vrlo različite elemente, koji su dovoljno bitni da ih se smatra zasebnim prioritetima.

³⁰ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, završno izvješće, Europska komisija, Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku, 2021.

Slika 4. – Pet prioritetnih područja specijalizacije za regiju Bavarsku (Njemačka) za razdoblje 2021. – 2027. s brojnim povezanim temama i primjenama

© „Innovationsland.Bayern – Bayerische Innovationsstrategie 2021 – 2027“, bavarsko Ministarstvo gospodarstva, regionalnoj razvoja i energetike.

46. Na opasnost od preširoko postavljenih prioriteta, koji dovode do nesustavnog financiranja bez jasnih ciljeva³¹, upozoreno je još 2013. (odlomak 18.). Širokim utvrđivanjem prioritetnih područja (npr. „energetika”), povećava se opasnost od pojave nesustavnih, nepovezanih projekata čiji su učinci u pogledu sinergija, prelijevanja ili postizanja kritične mase ograničeni. Suprotno tome, užim se definiranjem prioritetnog područja (npr. „sustavi za skladištenje energije”), može poboljšati usmjerenost i djelotvornost financiranja.

47. Međutim, istraživanja³² su pokazala da i preusko postavljeni prioriteti imaju svoje mane, kao što je smanjenje potencijalnog broja sudionika (npr. kad se regija odluči usredotočiti samo na mali broj već uspješnih poduzeća). U oba scenarija, bilo da se radi o preširoko ili preusko postavljenim prioritetima, ishod je isti – gospodarske potencijale regije postaje teško ostvariti.

48. Komisija je uključila pametnu specijalizaciju u kohezijsku politiku kako bi djelotvornije povezala financiranje i projekte s regionalnim gospodarskim strukturama i njihovim potencijalnim prednostima. Prema tome, kako bi se zajamčilo da projekti doprinose postizanju regionalnih inovacijskih ciljeva, ključno je uskladiti natječaje za projekte s prioritetnim područjima³³.

³¹ Gianelle, C., Guzzo, F. i Mieszkowski, K.; *Smart Specialisation: what gets lost in translation from concept to practice?*, Regional Studies, 2020.

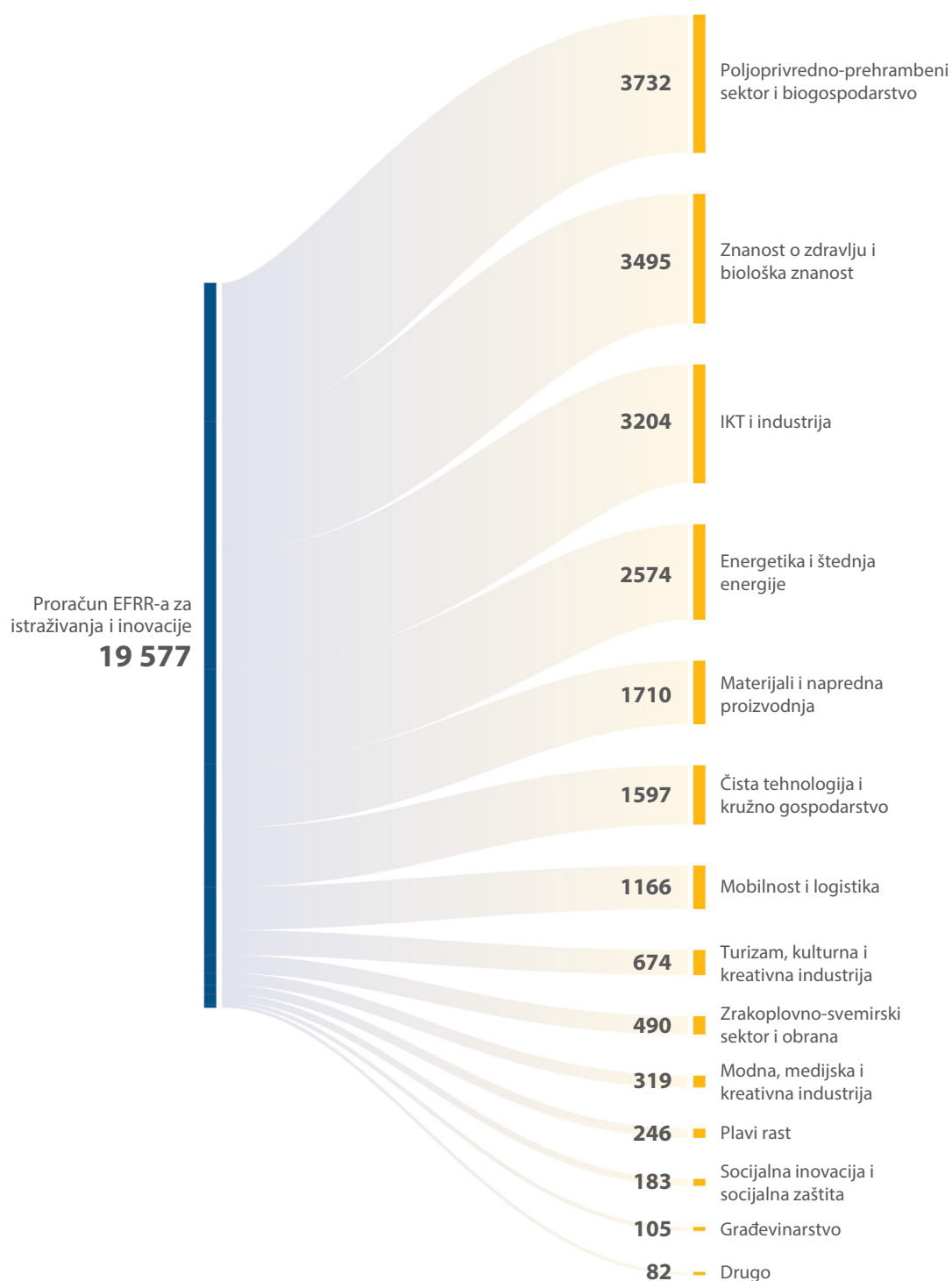
³² Foray, D., *In response to „Six critical questions about smart specialisation”*, *European Planning Studies*, 27(10), 2066-2078, 2019.

³³ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU, završno izvješće*, Europska komisija, Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku, 2021.

49. Studija iz 2021. o određivanju prioriteta pametne specijalizacije, koju je naručila Komisija, pokazala je da je u razdoblju 2014. – 2020. 84 % natječaja za projekte u državama članicama ili regijama objavljenih u okviru tematskog cilja EFRR-a br. 1 („jačanje istraživanja i inovacija”) uključivalo kriterij usklađenosti prijedloga projekta s prioritetima pametne specijalizacije³⁴. To znači da u 16 % analiziranih natječaja takvi kriteriji nisu bili predviđeni. To pokazuje da se pametna specijalizacija nije uvijek uzimala u obzir u pripremi i provedbi natječaja. U studiji je utvrđeno i da je 57 % projekata financiranih iz EFRR-a povezano s prioritetima pametne specijalizacije, uz znatne razlike među državama članicama i regijama. Od više od 86 000 projekata, njih 57 % je, sudeći po rezultatima pretraživanja po ključnim riječima, usklađeno s odgovarajućim prioritetima. Kad je riječ o proračunu za istraživanja i inovacije, na tri najveća sektora, tj. poljoprivredno-prehrambeni sektor i biogospodarstvo, zdravstvo i biološku znanost, te IKT i industriju, otpada oko 50 % od 19 milijardi eura namijenjenih projektima (*slika 5.*).

³⁴ Ibid.

Slika 5. – Sveobuhvatna tematska područja i proračunska sredstva utrošena na projekte EFRR-a za razdoblje 2014. – 2020., u milijunima eura

Napomena: brojke nisu konačne jer je studija provedena 2021., u vrijeme u kojem su regije još uvijek provodile projekte.

50. Sud je pregledao četiri projekta financirana iz EFRR-a (*Prilog III.*) u programskom razdoblju 2014. – 2020. koji su provedeni u regijama Bavarska (Njemačka) i Estremadura (Španjolska) u okviru tematskog cilja br. 1. Sud je utvrdio da su ti regionalni natječaji bili usklađeni s odgovarajućim prioritetima pametne specijalizacije. Projekti koje je Sud pregledao u Bavarskoj bili su usmjereni na učinkovite proizvodne tehnologije i inovativne usluge koje se temelje na tehnologiji, dok je u Estremaduri naglasak bio na prioritetnom području poljoprivredno-prehrambenog sektora.

51. Za programsko razdoblje 2021. – 2027. jednim je uvjetom koji omogućuje provedbu povećana potreba za usklađenošću poziva na podnošenje prijedloga s prioritetima. Naime, upravljačka tijela morala su zajamčiti da su projekti u skladu s „odgovarajućim strategijama i dokumentima u okviru planiranja uspostavljenima radi ispunjenja tog uvjeta koji omogućuje provedbu”³⁵. Do svibnja 2025. nije provedena nijedna studija u okviru koje bi se analiziralo jesu li projekti i prioriteti u razdoblju 2021. – 2027. usklađeni.

Međuregionalna suradnja u kontekstu pametne specijalizacije

52. *Zajednica prakse pametne specijalizacije*, koju je osnovala Komisija, služi kao središnje mjesto za davanje smjernica, umrežavanje, potporu i uzajamno učenje o pametnoj specijalizaciji, s naglaskom na njezinom razvoju i provedbi. Zajednica nudi strateške usluge prilagođene potrebama pojedinaca koji sudjeluju u provedbi pametne specijalizacije. U okviru te zajednice *Opservatorij zajednice prakse pametne specijalizacije* nova je platforma osmišljena radi jačanja međuregionalne suradnje. Opservatorij služi kao središnji repozitorij informacija povezanih s pametnom specijalizacijom iz cijelog EU-a, koji korisnicima omogućuje usporedbu područja specijalizacije, pristup ključnim kontaktima i istraživanje strateških veza s drugim regijama.

53. Rezultati ankete Suda pokazuju da dvije trećine ispitanika upotrebljava Opservatorij zajednice prakse pametne specijalizacije, dok ga jedna trećina ne upotrebljava. Korisnici o njemu imaju pozitivno mišljenje, pri čemu se 80 % ispitanika složilo da Opservatorij pruža vrijedne informacije o prioritetima i praksama pametne specijalizacije u drugim regijama i državama članicama EU-a te otvara mogućnosti za potencijalnu suradnju.

³⁵ Članak 73. stavak 2. točka (b) *Uredbe (EU) 2021/1060*.

54. Od 2015. Europska komisija pokrenula je četiri **tematske platforme za pametnu specijalizaciju**: poljoprivredno-prehrambeni sektor, energetika, industrijska modernizacija i održivo plavo gospodarstvo (tj. održiva upotreba oceanskih resursa za gospodarski rast uz očuvanje zdravlja oceanskog ekosustava). Te platforme obuhvaćaju partnerstva, koja su mreže regija uspostavljene radi olakšavanja međuregionalne suradnje u određenom području. Na primjer, platforma za industrijsku modernizaciju uključuje partnerstva za svemirske i medicinske tehnologije. Međutim, platforme ili partnerstva ne obuhvaćaju sve moguće prioritete, pa čak ni one koje regije često odabiru (**okvir 5.**), npr. prioritet koji se odnosi na zdravstvo i biološku znanost.

Okvir 5.

Prioritet koji se odnosi na zdravstvo i biološku znanost nema vlastitu tematsku platformu ni partnerstvo

Iako tematske platforme pokrivaju glavna područja pametne specijalizacije, zdravstvo i biološka znanost, kao drugo najveće područje (**slika 5.**), nema zasebnu platformu. Regionalne vlasti u Stockholmu objasnile su da regija teško pronalazi relevantne međuregionalne partnere, unatoč **razvijenoj industriji u tom sektoru**. Primjerice, u toj se regiji nalaze brojna farmaceutska poduzeća, a Sveučilišna bolnica Karolinska najviše je rangirana europska zdravstvena ustanova.

Izvor: Sud, na temelju razgovora.

55. Komisija je pokrenula i posebne inicijative za jačanje međuregionalne suradnje:

- o **Instrument za međuregionalna ulaganja u inovacije**, koji djeluje u okviru EFRR-a, služi pružanju potpore međuregionalnim inovacijskim projektima u fazama širenja i komercijalizacije. Njime se pomaže prevladavanju regulatornih i tržišnih prepreka kako bi projekti bili spremni za ulaganja. Proračun tog instrumenta iznosi 570 milijuna eura za razdoblje 2021. – 2027.
- o Glavni je cilj **regionalnih inovacijskih dolina** potaknuti inovacije i izvrsnost povezivanjem regija različitih razina uspješnosti u području inovacija. Dosad je 148 regija dobilo oznaku regionalnih inovacijskih dolina, zbog čega su na temelju instrumenta za ulaganja u međuregionalne inovacije primile 122 milijuna eura iz programa Obzor Europa i EFRR-a.

56. *Interreg*, skup programa EU-a iz kojih se pruža financijska potpora za suradnju među regijama, usko je povezan s pametnom specijalizacijom u okviru EFRR-a. Iako se „dobro upravljanje nacionalnom ili regionalnom strategijom pametne specijalizacije“, kao tematski uvjet koji omogućuje provedbu, ne primjenjuje na financiranje iz programa *Interreg*, pametna specijalizacija važan je element za maksimalno povećanje djelotvornosti prekogranične i međuregionalne suradnje. Sud je ispitao po jedan projekt u okviru *Interrega* u objema regijama koje je posjetio te je utvrdio da su oba usklađena s pripadajućim strategijama. S druge strane, neki projekti u okviru *Interrega* namijenjeni su pomaganju regijama u izradi i provedbi strategije te pružanju financijskih sredstava za tu suradnje preko tematskih platformi.

57. Međuregionalna suradnja može se dodatno unaprijediti regionalnim (ili nacionalnim) programima te olakšati izričitim dopuštanjem³⁶ djelomične dodjele sredstava iz EFRR-a izvan predviđenih programskih područja. Međutim, regije obično ne iskorištavaju tu mogućnost u svojim regionalnim programima³⁷. Dvije regije koje je Sud posjetio nisu iskoristile tu fleksibilnost ni u jednom programskom razdoblju.

58. Tijekom programskog razdoblja 2014. – 2020. međuregionalna suradnja nije bila središnji aspekt pametne specijalizacije jer postojanje inicijativa za takvu suradnju nije bilo strukturni politički zahtjev. Rezultati jedne studije pokazali su da europske regije ne iskorištavaju dovoljno svoj potencijal za plodnu međuregionalnu suradnju, što vodi do brojnih propuštenih prilika³⁸.

59. U razdoblju 2021. – 2027. međuregionalna suradnja uzdignuta je na razinu strateškog prioriteta. Naime, strategije sada moraju uključivati mjere za jačanje međuregionalne suradnje u predviđenim prioritetnim područjima jer je to jedan od kriterija ispunjenja (*tablica 2.*)³⁹.

³⁶ Članak 70. stavak 2. *Uredbe o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020.* i članak 63. stavak 4. *Uredbe o zajedničkim odredbama za razdoblje 2021. – 2027.*

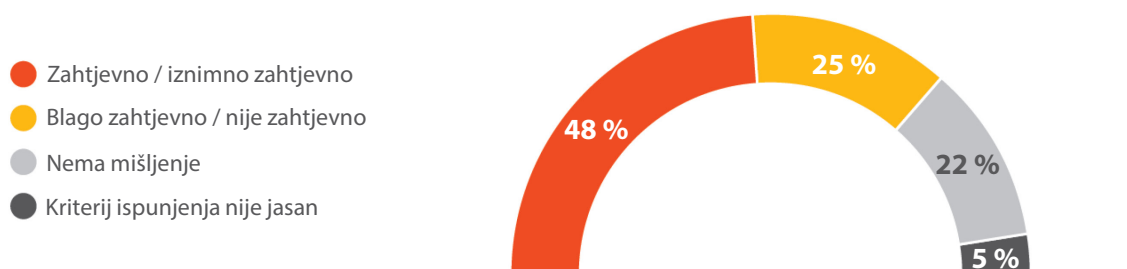
³⁷ Woolford, J., Amanatidou, E., Gerussi, E. i Boden, J.M., *Interregional Cooperation and Smart Specialisation: a Lagging Regions Perspective*, Ured za publikacije Europske unije, Luxembourg, 2021.

³⁸ Bachtrögler-Unger, J., Balland, P.-A., Boschma, R. i Schwab, T., *Technological capabilities and the twin transition in Europe: Opportunities for regional collaboration and economic cohesion*, Bertelsmann Stiftung, Berlin, 2023.

³⁹ Prilog IV. *Uredbi (EU) 2021/1060.*

60. U okviru ankete Sud je ispitanike pitao smatraju li ispunjavanje tog kriterija teškim. Rezultati su pokazali da gotovo polovica ispitanika smatra ispunjavanje tog kriterija zahtjevnim ([slika 6.](#)).

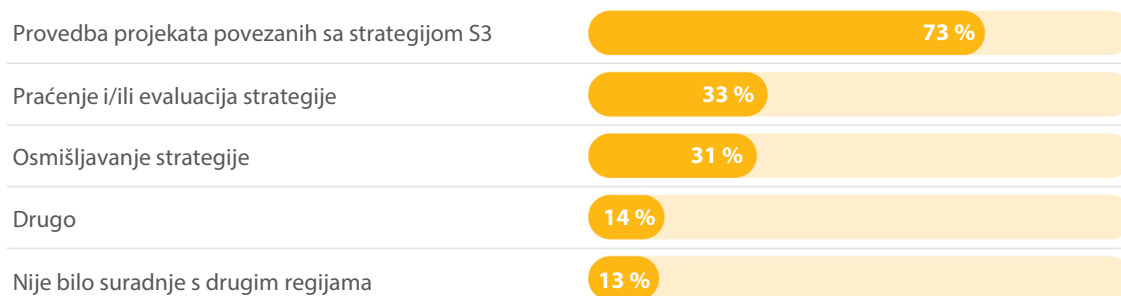
Slika 6. – Jačanje međuregionalne suradnje smatra se zahtjevnim

Izvor: anketa koju je proveo Sud.

61. Ukupno 87 % ispitanika u anketi koju je proveo Sud izjavilo je da sudjeluje u nekoj vrsti međuregionalne suradnje ([slika 7.](#)). Najčešće je područje suradnje provedba projekata povezanih s pametnom specijalizacijom. Sud je tijekom posjeta Bavarskoj naišao na primjer takve prakse ([okvir 6.](#)). Međuregionalna suradnja odvijala se u nešto manjoj mjeri i u područjima praćenja, evaluacije i osmišljavanja strategija.

Slika 7. – Provedba projekata najčešći je oblik međuregionalne suradnje

Ispitanici su mogli odabrati više odgovora.

Izvor: anketa koju je proveo Sud.

Okvir 6.

Primjer suradnje u provedbi: projekt u Bavarskoj i austrijskim pograničnim regijama

Projektom CompStor, koji je sufinanciran iz programa INTERREG V-A Austrija – Njemačka/Bavarska za razdoblje 2014. – 2020., dvama sveučilištima omogućeno je da objedine svoja komplementarna stručna znanja o skladištenju energije te sustavima visokog napona i jake struje. Oba sveučilišta dobila su dodatnu infrastrukturu koja sada služi studentima, istraživačima te malim i srednjim poduzećima.

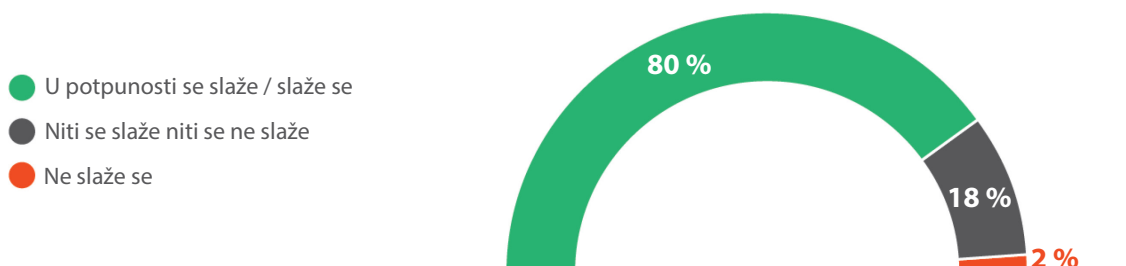
Izravno ostvarenje projekta bio je prototip baterije za pohranu električne energije napona 10 000 V. U okviru aktualnog istraživanja proučavaju se učinci snažnih elektromagnetskih polja na visokonaponske baterijske ćelije.

U okviru nastave dva sveučilišta zajednički razvijaju i izvide seminare o tehnologiji baterija, integraciji u mrežu, zaštiti sustava za skladištenje te jamčenju kvalitete proizvodnje. Procjenjuje se da je oko 30 bivših suradnika na projektu CompStor (od kojih su neki bili suradnici na kasnijim povezanim projektima) i nekoliko studenata stažista pronašlo zaposlenje u relevantnim poduzećima unutar pogranične regije.

Izvor: Sud, na temelju posjeta projektu.

62. Velika većina ispitanika u anketi koju je proveo Sud slaže se da su međuregionalne veze doprinijele uspjehu njihovih strategija (*slika 8.*). Analiza provedene pokazuje da je, ako se kao kriterij uzme uspješnost regija u području inovacija, percipirana korist od međuregionalne suradnje veća kod regija koje su manje uspješne u tom području.

Slika 8. – Smatra se da međuregionalne veze doprinose uspjehu strategije pametne specijalizacije

Izvor: anketa koju je proveo Sud.

Praćenje, evaluacija i učinak

63. Neovisno o vrsti politike o kojoj je riječ, [praćenje](#) i [evaluacija](#) ključni su za razumijevanje (rezultata i) utjecaja programa te za poboljšanje njihove učinkovitosti i djelotvornosti. Na razini EU-a GU REGIO glavni je nositelj odgovornosti za srednjoročnu i *ex post* evaluaciju rashoda EFRR-a, dok države članice ili upravljačka tijela provode evaluacije na nacionalnoj ili regionalnoj razini. Provođenje praćenja bio je kriterij ispunjenja za regije u okviru pametne specijalizacije u obama programskim razdobljima, dok je zahtjev provođenja evaluacije uveden za razdoblje 2021. – 2027. U praksi su za to odgovorni odbori za praćenje koje osnivaju države članice i koji su sastavljeni od predstavnika relevantnih subjekata⁴⁰.

Pristup praćenju u okviru strategija pametne specijalizacije

64. Praćenje je već u razdoblju 2014. – 2020. bilo jedan od triju kriterija ispunjenja za pametnu specijalizaciju („strategija pametne specijalizacije sadržava mehanizam praćenja”), a Komisija je pružila smjernice o načinu na koji bi ga trebalo provoditi ([okvir 7.](#)). Komisija je 2017. primijetila da je nedostatak mehanizma praćenja u nekim regijama bio jedan od glavnih uzroka poteškoća u ispunjavanju *ex ante* uvjeta⁴¹.

⁴⁰ Članci od 38. do 40. i uvodna izjava 35. [Uredbe \(EU\) 2021/1060](#).

⁴¹ Dokument [SWD\(2017\) 264](#), str. 16 i 32.

Okvir 7.

Razvoj smjernica za praćenje pametne specijalizacije u razdoblju 2014. – 2020.

U prvom dokumentu sa smjernicama iz 2012. predložen je sustav praćenja koji se temelji na trima vrstama pokazatelja: konteksta, rezultata i ostvarenja. Ti su pokazatelji trebali biti „sažeti, ali sveobuhvatni“.

Komisija je 2014. objavila [smjernice za praćenje i evaluaciju za programsko razdoblje 2014. – 2020.](#) U tom je dokumentu istaknuta važnost „jasnijeg izražavanja ciljeva politike“, s naglaskom na provedbi politike usmjerene na rezultate (bez pretjeranog isticanja apsorpcije sredstava), te na razlikovanju praćenja i evaluacije. Potiče se individualan pristup svakoj situaciji, uz objašnjenje da ne postoji univerzalna „najbolja“ metoda.

Komisija je 2016. objavila [Priručnik za provedbu pametne specijalizacije.](#) Poglavlje o praćenju donosi četiri regionalna primjera provedbe praćenja.

Izvor: Sud.

65. Praćenje je zadržano kao kriterij ispunjenja za razdoblje 2021. – 2027., ali uz dodatne zahtjeve da se alatima za praćenje i evaluaciju mjeri uspješnost programa u postizanju ciljeva strategije. Međutim, Komisija nije pružila nikakve nove smjernice o u vezi s tim novim mehanizmima.

66. JRC je 2021. objavio dokument naziva [Procjena pametne specijalizacije: sustavi praćenja i evaluacije](#), u kojem je naveo da je *u mnogim slučajevima potrebno ojačati djelotvornost praćenja* te je naveo kriterije za djelotvornost sustava praćenja i evaluacije. Međutim, dokument ne sadržava nikakve smjernice Komisije u vezi s provedbom tih kriterija.

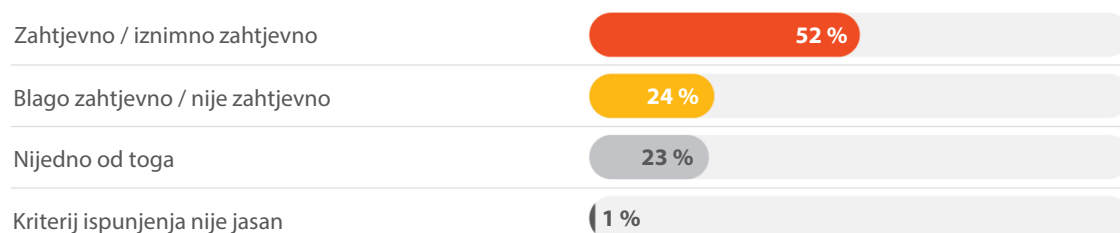
67. Odgovori koje je Sud dobio na anketna pitanja upućuju na to da bi korisnici poboljšanje smjernica Komisije smatrali dobrodošlim. Ispitanici su naveli sljedeće izazove:

- složenost postojećih sustava praćenja i evaluacije, pozivajući pritom na jasnije smjernice i standardizirani okviri;
- poteškoće u odabiru odgovarajućih pokazatelja i mjerenju dugoročnih socioekonomskih učinaka.

Praćenje i evaluacija u praksi

68. Ispitanici su naveli da je od sedam kriterija ispunjenja ([slika 9.](#) i [tablica 2.](#)) najteže ispuniti kriterij praćenja i evaluacije. Otprilike polovica ispitanika (52 %) smatrala je da je ispunjenje tog kriterija iznimno ili vrlo zahtjevno ([slika 9.](#)). Kao i kod procesa poduzetničkog otkrivanja, praćenje i evaluacija veći su izazov regijama koje su manje uspješne u području inovacija nego uspješnijim regijama.

Slika 9. – Praćenje i evaluacija smatraju se zahtjevnim

Izvor: anketa koju je proveo Sud.

69. Sustavi praćenja i evaluacije u regijama znatno se razlikuju po svojoj sofisticiranosti. Neke regije koje su isprva imale složene sustave praćenja i evaluacije kasnije su te sustave pojednostavnile ([okvir 8.](#)).

Okvir 8.

Razlike u sustavima praćenja i evaluacije u regiji Emiliji i Romanji (Italija) i Češkoj

Za razdoblje 2014. – 2020. regija Emilija i Romanja imala je sveobuhvatan sustav praćenja i evaluacije s 81 pokazateljem. Za razdoblje 2021. – 2027. ta je regija promijenila svoj pristup, prešavši s mjerenja ukupne uspješnosti na praćenje i mapiranje istraživačkih i inovacijskih projekata, uz smanjenje broja pokazatelja na 8. Njezina [baza podataka u okviru platforme](#) uključivala je više od 6900 istraživačkih i inovacijskih projekata financiranih u razdoblju 2021. – 2027. (ukupno 11 000 projekata).

Suprotno tome, Češka, koja se za potrebe pametne specijalizacije smatra jednom regijom, zadržala je opsežan sustav praćenja i evaluacije s više od 100 pokazatelja.

70. Ako neka regija to zatraži, GU REGIO i tajništvo zajednice prakse pametne specijalizacije mogu joj dati ciljane savjete i potporu kako bi joj pomogli da poboljša svoj sustav praćenja i evaluacije (**okvir 9.**). Do svibnja 2025. zabilježeno je oko 30 takvih **zahtjeva**.

Okvir 9.

Komisija pruža ciljanu potporu u pogledu sustava praćenja i evaluacije

Regija Päijät-Häme (Finska)

Iako se regija Päijät-Häme ubraja među vodeće inovatore, njezin sustav praćenja pametne specijalizacije nije bio dobro razvijen. Naime, pokazatelji koje je regija upotrebljavala nisu bili izravno povezani s temeljnim ciljevima strategije te se ona suočavala s poteškoćama u pristupu podacima i zastarjelim izvorima podataka, kao i drugim problemima u prikupljanju podataka.

Nakon suradnje s Komisijom, dvije su promjene bile planirane u rujnu 2024.: prvo, pojednostavnjenje praćenja jasnim definiranjem nositelja procesa; i drugo, uvođenje jasno definiranih pokazatelja. Iako je uspostavom posebnih prioritetnih fokusnih skupina ostvaren napredak u pojednostavnjenju procesa, do svibnja 2025. pokazatelji još nisu bili dovršeni.

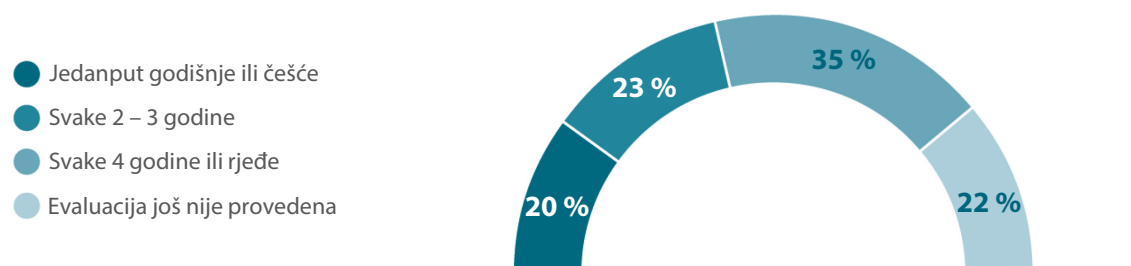
Mađarska

Nakon što je u Mađarskoj pružena ciljana potpora, Komisija je predložila da se sustav pokazatelja unaprijedi na način da se u većoj mjeri uzme u obzir međuregionalna dimenzija i da se on bolje uskladi sa sustavom pokazatelja iz relevantnih izvora financiranja. Osim toga, preporučeno je razviti digitalni alat kako bi se poboljšala dostupnost i pravodobnost podataka.

Evaluacija na regionalnoj razini

71. U anketi koju je proveo Sud istaknute su razlike u provođenju evaluacije na regionalnoj razini. Većina ispitanika (78 %) navela je da su proveli evaluaciju učinka svojih strategija, ali s razlikama u pogledu učestalosti (**slika 10.**). Više od 90 % regija koje su ubrajaju u vodeće inovatore provelo je evaluaciju učinka, dok je isto učinilo tek oko 70 % regija inovatora u nastajanju.

Slika 10 – Svaki peti ispitanik provodi evaluaciju pametne specijalizacije barem jedanput godišnje

Izvor: anketa koju je proveo Sud.

72. Pri tumačenju tih rezultata trebalo bi uzeti u obzir poteškoće s kojima se ispitanici susreću pri ispunjavanju zahtjeva u pogledu praćenja i evaluacije (*slika 9.*). Na primjer, neke su regije navele da ne prate provedbu, ali da su provele evaluaciju.

73. U okviru sporazuma s Komisijom Svjetska banka izradila je dvije regionalne evaluacije pametne specijalizacije u smislu ekonomske uspješnosti, i to za [Pomeransko vojvodstvo](#) u Poljskoj i [Baskiju](#) u Španjolskoj. Međutim, opseg tih studija bio je širi te se izravan učinak pametne specijalizacije nije mogao izolirati i precizno utvrditi. Naime, u okviru tih studija analizirali su se učinci bespovratnih sredstava EU-a za istraživanje i inovacije – tj. bespovratnih sredstava povezanih s pametnom specijalizacijom – na gospodarstva tih regija. Imajući to ograničenje u vidu, u okviru tih pilot-studija zaključeno je da se pametnom specijalizacijom može potaknuti sektorski rast, ali i da nema dokaza za tvrdnju da su strategije znatno doprinijele sektorskoj učinkovitosti.

Dosad nije provedena evaluacija pametne specijalizacije na razini EU-a

74. Od uvođenja koncepta pametne specijalizacije 2014. Komisija na razini EU-a nije provela sveobuhvatnu evaluaciju djelotvornosti ulaganja u istraživanje i inovacije u okviru EFRR-a ni evaluaciju rezultata ili učinka pametne specijalizacije. Međutim, treba napomenuti da u regijama općenito postoji svijest o korisnosti strategija kojima se postavljaju prioriteta u potrošnji sredstava za inovacije. Rezultati ankete koju je proveo Sud tako pokazuju da bi 80 % ispitanika pripremalo strategije ili slične vrste dokumenata čak i kad to ne bi bio uvjet za primanje sredstava EU-a.

75. U dokumentu iz 2017. o [jačanju inovacija u europskim regijama](#) Komisija je navela da je *ex ante* uvjet za pametnu specijalizaciju pomogao u uklanjanju institucionalnih nedostataka u inovacijskim sustavima. U dokumentu se iznose očekivanja da će zahvaljujući potpori za istraživanje, inovacije i poduzetništvo 15 000 poduzeća primiti pomoć u stavljanju novih proizvoda na tržište te da će se podržati 140 000 *start-up* poduzeća i otvoriti 350 000 novih radnih mjesta do kraja 2020. Kao i u slučaju regionalnih evaluacija (odlomak [73.](#)), sva se ta očekivanja odnose na učinke financiranja inovacija usmjeravanog pametnom specijalizacijom. Strategije pametne specijalizacije same po sebi nisu instrumenti financiranja, a njihov utjecaj na ulaganja u inovacije tek se treba pokazati.

76. U [tehničkom izvješću JRC-a](#) iz 2021. istaknute su poteškoće u mjerenju učinka pametne specijalizacije i utvrđivanju posljedica koje se mogu izravno pripisati pametnoj specijalizaciji, a ne drugim čimbenicima. S druge strane, u [studiji Odbora regija](#) (2023.) navodi se da na regionalnoj i lokalnoj razini vlada uvjerenje da budućnost Europe leži u regionalnoj specijalizaciji. Povrh toga, Vijeće je u ožujku 2025. objavilo [zaključke o koheziji i kohezijskoj politici nakon 2027.](#), u kojima je naglasilo *važnost strategija pametne specijalizacije, kojima se uspostavljaju mreže suradnje, među ostalim u pogledu prijenosa znanja, istraživanja i inovacija, kako bi se regijama pomoglo da razviju konkurentne kapacitete, ojačaju regionalne lance vrijednosti i integriraju se u globalne lance vrijednosti.*

77. Komisija je 2024. naručila vanjsku [studiju](#) kako bi se procijenilo jesu li se okvirom za pametnu specijalizaciju uspješno ojačali istraživački i inovacijski kapaciteti te potaknule inovacije i pametna gospodarska preobrazba u regijama EU-a. Rezultati studije očekuju se u drugoj polovici 2025.

78. U [devetom izvješću o koheziji](#) navedeno je da je lokalizirani pristup regionalnoj politici sada dobro razrađen i raširen. U tom izvješću stoji i da je koncept pametne specijalizacije pomogao u širenju i standardizaciji lokaliziranog pristupa među regionalnim tijelima. U izvješću se, međutim, ne pružaju informacije o mjeri u kojoj se pametnom specijalizacijom djelotvorno doprinijelo postizanju ciljeva kohezijske politike.

79. U izvješću Skupine na visokoj razini za budućnost kohezijske politike iz 2024. zaključeno je da je još prerano da se u potpunosti ocijeni jesu li pametna specijalizacija i s njom povezan skup administrativnih mjera za izgradnju kapaciteta doveli do bitnog poboljšanja kvalitete rada institucija u najranjivijim regijama EU-a. GU REGIO morao je do kraja 2024. provesti evaluaciju EFRR-a i kohezijskih fondova za razdoblje 2014. – 2020.⁴², ali ona još nije objavljena. Dio te evaluacije bit će i odjeljak o ulaganjima iz EFRR-a za [jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija](#). Međutim, nije jasno u kojem će opsegu GU REGIO ocjenjivati pametnu specijalizaciju.

⁴² Članak 57. Uredbe o zajedničkim odredbama za razdoblje 2014. – 2020.

Zaključne napomene

80. Iako se pametna specijalizacija kao koncept pojavila još sredinom 2000-ih, ona je uključena u programsko razdoblje 2014. – 2020. bez prethodnog testiranja i bez mnogo iskustva regija u njezinoj provedbi (odlomci [12.](#) – [16.](#)). Za programsko razdoblje 2021. – 2027. Uredbom o zajedničkim odredbama ojačani su koncept pametne specijalizacije i zahtjevi povezani s njezinom provedbom, no to je učinjeno bez obavljanja prethodne procjene učinka (odlomci [20.](#) i [21.](#)).

81. Komisija provjerava jesu li ispunjeni uvjeti koji omogućuju provedbu strategija te regijama pruža smjernice za pametnu specijalizaciju i povezanu tehničku potporu (odlomak [06.](#)). Ona ujedno potiče međuregionalnu suradnju (odlomci [23.](#) i [24.](#)) i razmjenu znanja uspostavom opservatorija zajednice prakse i tematskih platformi za neka prioritetna područja (odlomci [52.](#) – [54.](#)). Komisija, međutim, ne upotrebljava svoj jedinstveni položaj, iskustvo i nadzorne ovlasti kako bi usmjeravala regije u donošenju odluka ili povezala regije koje bi od toga mogle imati koristi. Na razini EU-a ne postoji nadzor s pomoću kojeg bi se zajamčilo da postupak pametne specijalizacije donosi najveću moguću dodanu vrijednost ili da se u regionalnim prioritetima u dovoljnoj mjeri uzimaju u obzir istraživački i inovacijskih prioriteti industrijske politike EU-a (odlomci [25.](#) – [30.](#)).

82. Proces poduzetničkog otkrivanja prepoznat je kao važan dio izrade strategije te je osmišljen kako bi se zajamčilo da u utvrđivanju prioriteta sudjeluje što veći broj relevantnih dionika (odlomci [31.](#) – [38.](#)). Suzakonodavci su propisali da je utvrđivanje prioriteta uvjet za pristup financijskim sredstvima EU-a za programsko razdoblje 2021. – 2027. ([tablica 2.](#)). Međutim, Komisija od 2012. nije ažurirala svoje smjernice za provedbu tog procesa, zbog čega postoji znatan prostor za različita tumačenja i provedbu koncepta. Neki su ispitanici u anketi koju je proveo Sud naveli da je taj proces teško provediv, posebno u manje inovativnim regijama (odlomak [39.](#)).

83. Kako bi se zajamčilo da se sredstva ulažu u ciljane sektore, u razdoblju 2014. – 2020. inovacijski projekti financirani sredstvima EU-a općenito su usklađeni s prioritetima pametne specijalizacije te je ta usklađenost dodatno ojačana u razdoblju 2021. – 2027. (odlomci [44.](#) – [51.](#)). Mjera u kojoj se tim strategijama usmjerava financiranje ovisi o konkretnom opsegu utvrđenih prioriteta. U okviru pametne specijalizacije pri trošenju kohezijskih sredstava za inovacije primjenjuje se specifičan pristup „odozdo prema gore”, na temelju kojeg se prioriteti postavljaju na regionalnoj razini. U drugim inovacijskim politikama EU-a, kao što su program Obzor i strategije industrijske politike EU-a za baterije, mikročipove ili vodik, primjenjuje se pristup „odozgo prema dolje” usmjeren na ostvarenje inovacijskih prioriteta i ciljeva EU-a (odlomak [28.](#)). Oba pristupa imaju svoju vlastitu opravdanost i unutarnju logiku, ali se uglavnom provode neovisno jedan od drugoga. U vrijeme obavljanja ovog pregleda nisu postojali izravni mehanizmi kojima bi se zajamčilo da se regionalni prioriteti usklađuju s istraživačkim i inovacijskih prioritetima industrijske politike EU-a.

Budući izazov br. 1

Zajamčiti da je proces osmišljavanja strategija pametne specijalizacije koristan te da vodi utvrđivanju smislenih prioriteta.

To bi trebalo dovesti do toga da regije s odgovarajućom razinom detalja definiraju svoje prioritete. Komisija ima priliku za promicanje usklađenosti između prioriteta koji proizlaze iz strategija pametne specijalizacije i istraživačkih i inovacijskih prioriteta industrijske politike EU-a. Opservatorij zajednice prakse pametne specijalizacije mogao bi se bolje iskoristiti za utvrđivanje nedostataka i preklapanja u prioritetima.

84. Praćenje pametne specijalizacije pokazalo se izazovnim za regije od samih početaka primjene tog koncepta, posebno za one manje inovativne. Unatoč većim pravnim zahtjevima za razdoblje 2021. – 2027. Komisija nije pružila nove smjernice (odlomci [65.](#) – [67.](#)).

85. U trenutku njegova uvođenja koncept pametne specijalizacije smatrao se dinamičnim i dugoročnim procesom koji bi mogao donijeti koristi usmjeravanjem istraživačkih i inovacijskih aktivnosti na regionalnoj razini. Međutim, utvrđeni su određeni rizici koji bi mogli utjecati na njegovu provedbu, posebice rizik od toga da se pametna specijalizacija pretvori u puku formalnost (odlomak 18.). Otad se učinak pametne specijalizacije na razini EU-a nije procjenjivao (odlomak 74.). Ne postoji jasan zaključak o vrijednosti koju donosi taj proces, ni općenito ni po vrstama regija, iako bi studija čija je provedba u tijeku (odlomak 77.) te *ex post* evaluacija EFRR-a i kohezijskih fondova (odlomak 79.) mogli dati barem djelomičan odgovor na to pitanje. Evaluacije na regionalnoj razini, iako ih ispitanici iz ankete Suda smatraju zahtjevnima, usredotočene su na učinak temeljnih ulaganja u inovacije, a ne na učinak samog koncepta. Unatoč tome, u anketi koju je proveo Sud većina je regija navela da koncept pametne specijalizacije smatra korisnim (odlomci 68. – 75.).

Budući izazov br. 2

Procijeniti vrijednost pametne specijalizacije kao procesa.

Kako bi odgovorila na taj izazov, važno je da Komisija provede evaluaciju provedbe pametne specijalizacije u EU-u. U okviru te evaluacije trebalo bi se razmotriti funkcionira li koncept pametne specijalizacije jednako dobro za regije različitih inovacijskih profila i administrativnih kapaciteta ili ga je potrebno prilagoditi različitim potrebama regija. Međutim, još uvijek nije jasno u kojoj se mjeri taj koncept može evaluirati odvojeno od potrošnje iz EFRR-a za inovacije, koju on usmjerava. Komisija ujedno ima priliku pružiti odgovarajuću potporu državama članicama kad je riječ o tome kako na jednostavan način zajamčiti djelotvorno praćenje i evaluaciju, a potreba za time istaknuta je i u rezultatima ankete koju je proveo Sud.

86. Međuregionalna suradnja od ključne je važnosti u potrazi za komplementarnostima u područjima pametne specijalizacije, ali se smatra zahtjevnom, posebno imajući u vidu ukupno opterećenje administrativnih kapaciteta. Ta je vrsta suradnje postala jedan od kriterija ispunjenja za strategije u programskom razdoblju 2021. – 2027. (odlomci 59. – 62.). Međuregionalne veze važan su alat za maksimalno jačanje djelotvornosti potrošnje u okviru pametne specijalizacije. Na primjer, s pomoću takvih veza moguće je pronaći korisne komplementarne kapacitete u drugim regijama (odlomci 52. – 58.).

Budući izazov br. 3

Maksimalno povećati vrijednost međuregionalne suradnje. Kako bi pomogla otključati neiskorišteni regionalni potencijal, Komisija ima priliku dodatno promicati suradnju među regijama, među ostalim utvrđivanjem područja prikladnih za takvu suradnju i olakšavanjem suradnje u tim područjima, podupiranjem manje inovativnih regija u razvoju njihovih administrativnih kapaciteta te jamčenjem toga da postoje odgovarajući poticaji za suradnju.

Ovaj je pregled usvojilo II. revizijsko vijeće, kojim predsjedava članica Revizorskog suda Annemie Turtelboom, na sastanku održanom u Luxembourg u 16. srpnja 2025.

Za Revizorski sud

Tony Murphy
predsjednik

Prilozi

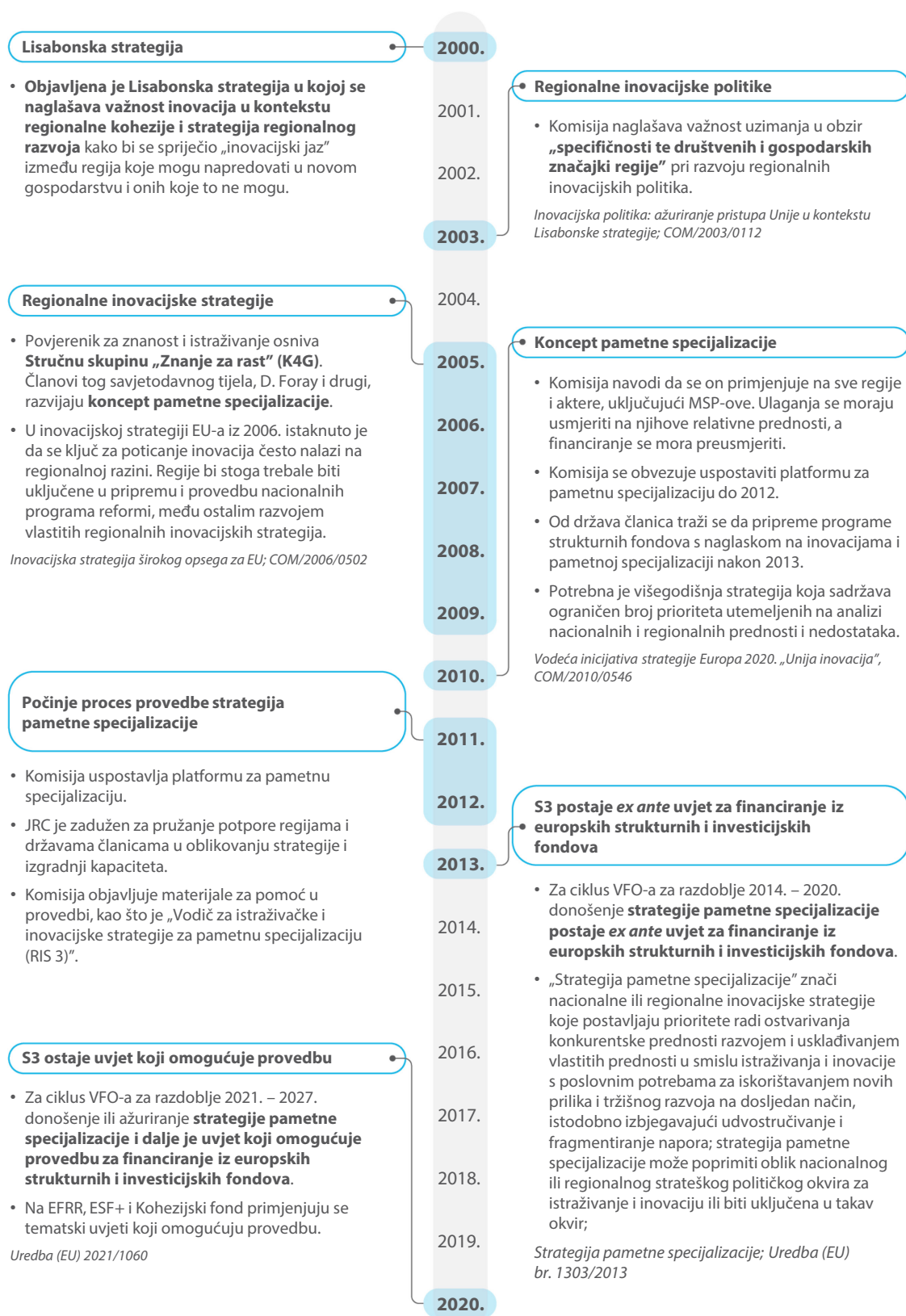
Prilog I. – Primjeri strategija pametne specijalizacije

Regija	Baden-Württemberg	Helsinki-Uusimaa	Stockholm
Naziv strategije i nadležno tijelo	Inovacijska strategija – Baden-Württemberg: ažurirana inačica iz 2020., Ministarstvo gospodarstva, rada i turizma Baden-Württemberga	Strategija pametne specijalizacije za regiju Helsinki-Uusimaa: mudro upravljanje resursima regije Helsinki-Uusimaa, Vijeće regije Helsinki-Uusimaa	Poslovna strategija i strategija rasta regije Stockholm, regija Stockholm
Veličina regije	NUTS1	NUTS2	NUTS2/3
Odgovorno tijelo	<i>Ministerium für Wirtschaft, Arbeit und Wohnungsbau</i>	Vijeće regije Helsinki-Uusimaa	Regija Stockholm
Broj prioriteta	5	3	4

Regija	Baden-Württemberg	Helsinki-Uusimaa	Stockholm
Prioriteti	Digitalizacija, umjetna inteligencija i industrija 4.0 Održiva mobilnost (s alternativnim pogonskim sklopovima, novim konceptima vozila, umreženim, digitaliziranim i autonomnim sustavima koji obuhvaćaju sve vrste prijevoza) Znanost o zdravlju Učinkovita upotreba resursa, energetska tranzicija i održivo biogospodarstvo	Klimatska neutralnost Grad koji pripada građanima Modernizacija industrije	Biološka znanost, skrb i zdravstvo IKT, tehnologija i digitalizacija Industrijska tranzicija na temelju održive proizvodnje Ulaganja u klimu i okoliš za održiv razvoj gradova
Objava	veljača 2020.	svibanj 2020.	lipanj 2021.
„Čisti” S3 (dokument isključivo o pametnoj specijalizaciji)	da	da	ne, opći regionalni razvojni plan s odjeljkom posvećenim pametnoj specijalizaciji

Izvor: Sud, na temelju regionalnih dokumenata.

Prilog II. – Kronološki prikaz razvoja koncepta pametne specijalizacije

Izvor: Sud, na temelju pregleda literature.

Prilog III. – Popis pregledanih projekata iz strategija pametne specijalizacije

Regija/projekti	Kratak opis projekta	Prioritetno područje	Ukupni troškovi (u tisućama eura)	Sufinanciranje sredstvima EU-a (%, u tisućama eura)	Početak i kraj provedbe	Rezultati
Bavarska 1	Cilj projekta „Efficient Production Technology Network” (EffPro) bio je jačanje prijenosa tehnologije između sveučilišta i MSP-ova u području strojarstva i proizvodnog inženjerstva. Naglasak je bio na smanjenju troškova uštedama energije.	Učinkovite tehnologije proizvodnje	4751	2375 (50 %)	Lipanj 2017. – prosinac 2021.	24 aktivnosti i istraživačkih projekata, npr. o 3D optičkom mjerenju, industrijskom označivanju komponenata (CastCode), strojnom učenju za upravljanje procesima (EMMAPro), 11 publikacija.

Regija/projekti	Kratak opis projekta	Prioritetno područje	Ukupni troškovi (u tisućama eura)	Sufinanciranje sredstvima EU-a (%, u tisućama eura)	Početak i kraj provedbe	Rezultati
Bavarska 2	Cilj projekta „Service Innovation for Trade – DIGIONAL” bio je pružiti potporu MSP-ovima koji se bave klasičnom trgovinom u prodajnim prostorima kako bi se suočili s izazovima sve veće konkurencije iz urbanih aglomeracija i rastuće e-trgovine.	Inovativne usluge koje se temelje na tehnologiji	1892	946 (50 %)	veljača 2018. – srpanj 2022.	Rezultati postignuti u okviru projekta: npr. 1 300 ispitanika u anketi, 23 projekta suradnje, 60 objavljenih vodiča za digitalizaciju. Održivost je teško izmjeriti, ali poduzetnici s kojima je ostvareno partnerstvo održali su ili proširili svoje poslovanje.
Bavarska 3	Projekt pohrane energije u baterijama u okviru kojeg su dva sveučilišta ujedinila svoje kompetencije u području pohrane energije.	—	6429	5465 (85 %)	listopad 2015. – ožujak 2019.	Vidjeti okvir 6.

Regija/projekti	Kratak opis projekta	Prioritetno područje	Ukupni troškovi (u tisućama eura)	Sufinanciranje sredstvima EU-a (%, u tisućama eura)	Početak i kraj provedbe	Rezultati
Estremadura 1	Projekt o mogućoj upotrebi tehnologije spektroskopije u bliskom infracrvenom području za procjenu parametara kvalitete u maslinovim uljima kao što su indeks zrelosti, fizički aspekti, integritet, zdravstveno stanje, jedinstvenost i sigurnost hrane.	Poljoprivredno-prehrambeni sektor i digitalna transformacija	333	162 (50 %)	prosinac 2020. – studeni 2022.	U potpunosti su postignuti i vjerojatno će biti održivi. Projekt je omogućio korisniku da poboljša kvalitetu proizvedenog maslinova ulja do te mjere da 90 % proizvedenog maslinova ulja trenutačno otpada na ekstra djevičansko maslinovo ulje. Projektom se jamči i transparentan način plaćanja poljoprivrednicima za njihov proizvod.

Regija/projekti	Kratak opis projekta	Prioritetno područje	Ukupni troškovi (u tisućama eura)	Sufinanciranje sredstvima EU-a (%, u tisućama eura)	Početak i kraj provedbe	Rezultati
Estremadura 2	Projekt istraživanja upotrebe hiperspektralne tehnologije za procjenu parametara kvalitete svinjskog mesa radi utvrđivanja prisutnosti bakterija.	Poljoprivredno-prehrambeni proizvodi i zdravlje u kontekstu sigurnosti hrane	184	110 (60 %)	prosinac 2020. – rujan 2022.	Planirani rezultati projekta (npr. algoritam) ostvareni su te je stvoren patent. Održivost nije sigurna jer projekt nije dosegao razinu na kojoj bi donosio komercijalne koristi (glavni trgovački lanac još se ne koristi tom tehnologijom za sigurnost hrane).

Regija/projekti	Kratak opis projekta	Prioritetno područje	Ukupni troškovi (u tisućama eura)	Sufinanciranje sredstvima EU-a (%, u tisućama eura)	Početak i kraj provedbe	Rezultati
Program Interreg: Estremadura (Španjolska) te regije Alentejo i Centro (Portugal)	INNOACE je projekt sa 16 subjekata (četiri sveučilišta, šest znanstvenih parkova i šest tehnoloških centara) čiji je cilj stvaranje sinergija među poduzećima i centrima za istraživanje i inovacije, provođenje aktivnosti prijenosa i rana validacija proizvoda i usluga na temelju otvorenih inovacijskih procesa.	Poljoprivredno-prehrambena i tehnološka transformacija		Financira se sredstvima iz programa Interreg V-A Španjolska-Portugal (POCTEP) za razdoblje 2014. – 2020. 4556 (70 % iz Španjolske, 30 % iz Portugala) podijeljeno na 16 korisnika	srpanj 2017. – prosinac 2020	Inovacije grupirane u 14 područja (www.innoace.eu).

Izvor: Sud, na temelju pregledane projektne dokumentacije.

Prilog IV. – Metodologija ankete koju je proveo Sud

Svrha

01. Cilj ankete koju je proveo Sud bio je steći šire i sveobuhvatnije shvaćanje procesa osmišljavanja i provedbe pametne specijalizacije u EU-u. Upitnik je sadržavao šest odjeljaka: kontekst, osmišljavanje i provedba strategija pametne specijalizacije, potpora osmišljavanju i provedbi, međuregionalna suradnja, praćenje i evaluacija te završna promišljanja.

Provedba ankete

02. Prije objavljivanja ankete interni stručnjak za anketnu metodologiju proveo je neovisna prethodna internetska testiranja nacrt ankete na manjoj skupini budućih ispitanika. Revizorski tim je, kad je to smatrao potrebnim, u konačnu verziju ankete uključio povratne informacije iz prethodnog testiranja, kao i doprinos GU-a REGIO.

03. Internetska anketa upućena je svim nadležnim regionalnim ili nacionalnim institucijama ili tijelima odgovornim za upravljanje pametnom specijalizacijom. Provedena je s pomoću alata EUSurvey, internetskog alata za provedbu ankete.

Stopa odaziva

04. Sud je primio valjane odgovore od 104 tijela u 22 države članice, čime ukupna stopa odaziva iznosi približno 58 %. Međutim, moguće je da neki primatelji nisu primili e-poruku s pozivnicom za ispunjavanje ankete zbog strogih postavki vatrozida.

Pokrate i skraćeni nazivi

EFRR: Europski fond za regionalni razvoj

GU REGIO: Glavna uprava za regionalnu i urbanu politiku

GU RTD: Glavna uprava za istraživanje i inovacije

JRC: Zajednički istraživački centar

S3: Strategija ili strategije pametne specijalizacije

Revizorski tim

Ovo izvješće usvojilo je II. revizijsko vijeće, kojim predsjedava članica Suda Annemie Turtelboom i koje je specijalizirano za ulaganja u koheziju, rast i uključivanje. Radni zadatak predvodila je članica Suda Annemie Turtelboom, a potporu su joj pružali voditelj njezina ureda Eric Braucourt, ataše u njezinu uredu Guido Fara, rukovoditelj Gediminas Mačys, voditelj radnog zadatka Jussi Bright te revizori Jan Hendricks, Rene Reiterer i Juan Antonio Vazquez Rivera. Podršku u području revizije pružali su Austin Maloney i Ines Gonzalez Echanove, a potporu su pružili i stažisti Jacob Haas i Gabriele Ramonaite. Jezičnu podršku pružala je Laura McMillan, potporu u provedbi ankete Britta Middelberg, a grafičku podršku Dunja Weibel.

Slijeva nadesno: Britta Middelberg, Eric Braucourt, Jussi Bright, Austin Maloney, Annemie Turtelboom, Guido Fara, Gediminas Mačys, Rene Reiterer.

AUTORSKA PRAVA

© Europska unija, 2025.

Politika Europskog revizorskog suda (Sud) o ponovnoj uporabi sadržaja utvrđena je u [Odluci Suda br. 6-2019](#) o politici otvorenih podataka i ponovnoj uporabi dokumenata.

Osim ako je drukčije navedeno (npr. u pojedinačnim napomenama o autorskim pravima), sadržaj Suda koji je u vlasništvu EU-a ima dozvolu [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](#). Stoga je opće pravilo da je ponovna uporaba dopuštena pod uvjetom da se na odgovarajući način navede izvor i naznače eventualne promjene. Osoba koja ponovno upotrebljava sadržaj Suda ne smije izmijeniti izvorno značenje ili poruku. Sud ne snosi odgovornost za posljedice ponovne uporabe.

Ako određeni sadržaj prikazuje osobe čiji je identitet moguće utvrditi, npr. u slučaju fotografija koje prikazuju osoblje Suda, ili ako uključuje djela trećih strana, potrebno je zatražiti dodatno dopuštenje.

U slučaju dobivanja takvog dopuštenja njime se poništava i zamjenjuje prethodno opisano opće dopuštenje i jasno se navode sva ograničenja koja se primjenjuju na uporabu tog sadržaja.

Za uporabu ili reprodukciju sadržaja koji nije u vlasništvu EU-a dopuštenje se po potrebi mora zatražiti izravno od nositelja autorskih prava.

Slika 4 – © Innovationsland.Bayern – Bayerische Innovationsstrategie 2021-2027, bavarsko Ministarstvo gospodarstva, regionalnoj razvoja i energetike.

Slika 5 – © Prognos/CSIL (2021.).

Softver ili dokumenti na koje se primjenjuju prava industrijskog vlasništva, kao što su patenti, žigovi, registrirani dizajn, logotipi i nazivi, nisu obuhvaćeni politikom Suda o ponovnoj uporabi sadržaja.

Na internetskim stranicama institucija Europske unije unutar domene europa.eu dostupne su poveznice na internetske stranice trećih strana. Sud nema nikakvu kontrolu nad njihovim sadržajem te je stoga preporučljivo da provjerite njihove politike zaštite osobnih podataka i autorskih prava.

Upotreba logotipa Suda

Logotip Suda ne smije se upotrebljavati bez prethodne suglasnosti Suda.

PDF	ISBN 978-92-849-5577-0	ISSN 2811-8227	doi:10.2865/1301606	QJ-01-25-045-HR-N
-----	------------------------	----------------	---------------------	-------------------

KAKO UPUĆIVATI

Europski revizorski sud, [pregled 05/2025](#) „Strategije pametne specijalizacije u EU-u”,
Ured za publikacije Europske unije, 2025.

Pametna specijalizacija pristup je u politici EU-a koji je u punoj primjeni od programskog razdoblja 2014. – 2020. U skladu s tim pristupom regije odabiru prioritete za ulaganja i na njih usmjeravaju regionalna sredstva za inovacije. Cilj je pametne specijalizacije maksimizirati konkurentsku prednost i iskoristiti postojeće gospodarske prednosti određene regije za daljnji razvoj. Ovim se pregledom čitatelju nastoje pružiti korisne informacije o pametnoj specijalizaciji i načinu njezina provođenja u EU-u. Sud je utvrdio da većina regija pametnu specijalizaciju smatra korisnom, ali da i dalje postoje nedostatci kad je riječ o jamčenju toga da su prioriteti relevantni za same regije, kao i za postizanje širih strateških ciljeva EU-a. Regijama bi bila korisna dodatna potpora, ima potencijala za unapređenje praćenja i evaluacije te bi se moglo učiniti više po pitanju jačanja uloge međuregionalne suradnje.

EUROPSKI REVIZORSKI SUD
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUKSEMBURG

Tel.: +352 4398-1

Upiti: eca.europa.eu/hr/contact
Internetske stranice: eca.europa.eu
Društvene mreže: [@EUauditors](https://twitter.com/EUauditors)

**EUROPSKI
REVIZORSKI
SUD**